[illegible]

इभार्तीनाम ३ तल्पगरीनाम १ तदण्डनाम २ तत्सारथीनाम २ तदारामनाम १

[illegible]

तद्गुहनाम २ हस्तिनाम ८

[illegible]

गजस्त्रीनाम

[illegible]

विमाननाम २

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

॥ श्रीसरस्वती

नगाः

भिन्नबोद्भिदे वृक्षो महीरुहः शाखी विटपी पादपस्तरुः अनोकहः कुटः सालः पलाशी

पुष्पाज्जातैः फलैर्लक्षितः स्यात् फलपाकेनान्तो विनाशो यासां फलं समये फलं ... कस्य

मन्दवादिः १ १६ सा ओषधिः १ १६

द्रुद्रुमागमाः १२ वानस्पत्यः फलैः पुष्पात्तैरपुष्पाद्वनस्पतिः ओषध्यः फलपाकान्ताः स्युरवन्ध्यः

निष्फलस्य १

फलेग्रहिः वन्ध्योऽफलोऽवकेशी च फलवान् फलिनः फली ३ प्रफुल्लोत्फुल्लसंफुल्ल

शाखापत्ररहिततरोः

कोरकितस्फुटाः फुल्लश्चैते विकसिते स्युरवन्ध्यादयस्त्रिषु स्थाणुर्वा ना ध्रुवः शङ्कुः

शाखापत्रप्रचुरायां लतायां २

ह्रस्वाः शाखाः शिफा मूलानि चास्य ... स्कन्धरहितस्य वेलनम् स्त्री

स... स्कन्धशाखा मूलस्य

ह्रस्वशाखाशिफः क्षुपः १ अप्रकाण्डे स्तम्बगुल्मौ वल्ली तु व्रततिर्लता ३ लता प्रतानिनी वीरुद् ... मितस्य

वृक्षादेर्दैर्घ्यस्य

गुल्मिन्युलप इत्यपि नगाद्यारोह उच्छ्राय उत्सेधश्चोच्छ्रयश्च सः ३ अस्त्री प्रकाण्डः स्कन्धः स्यात् ॥२४॥

धात्वादिउत्पत्ति स्थानस्य — महाद्रिसमीपगानां क्षुद्रपर्वतानां

स्तु वहिस्तिर्यक्प्रदेशान्निर्गता गिरेः खनिःस्त्रियामाकरःस्यात्पादाःप्रत्यंतपर्वताः उपत्यकाद्रेरासन्नाभू

मनःशिला — मिरूर्ध्वमधित्यका धातुर्मनःशिलाद्यद्रेर्गैरिकं तु विशेषतः निकुंजकुंजौ वा क्लीबे लता

दिपिहितोदरे इति शैलवर्गः अटव्यरण्यं विपिनं गहनं काननं वनं महारण्यमरण्यानी

नाम — गृहारामास्तु निष्कुटाः आरामःस्यादुपवनं कृत्रिमं वनमेव यत् अमात्यगणिकागेहोप

राज्ञः सर्वोपभोग्यवनस्य — प्रमदवनस्य

वने वृक्षवाटिका पुमानाक्रीड उद्यानं राज्ञः साधारणं वनं स्यादेतदेव प्रमदवनमं

संततयः — निरंतरश्रेणी

तःपुरोचितं वीथ्यालिरावलिः पंक्तिः श्रेणीलेखास्तु राजयः वन्यावनसमूहे स्यादं

पाल्लमा पृथ्वीधर्मःपारुद्रेन
निगद्यते तं खंडयतीति पस्सा
तपाखंडातेन केल्लाः१ अभिशायी

नीतिविभागेः

द्रुपग्रामापत्तिनोपत्तस्य स्क्रतैं यःस्थंडिले व्रतवशाच्छेते स्थंडिलशाय्यसौ स्थांडिलश्चाथ विरज

तपो वा कार्यविपरीतव्यवहाराः सर्वत्र
२ तैव्यतया किंगिकुबोधायतेषु लोयेषांते

नाम

स्तमसः स्युर्द्वयातिगाः२ पवित्रः प्रयतः पूतः पाषंडाः सर्वलिंगिनः पालाशो दंड आषाढो व्रते रंभ

नाम

स्तु वैणवः अश्रीकमंडलुः कुंडी व्रतिनामासनं वृसी अजिनं चर्म कृत्तिः स्त्री भैक्षं भिक्षाकदंब

द्वे आवृत्त्यावेदाध्ययनस्य नीतिमध्यस्थनाम नीतिमध्यस्थता कदंबकम्

३ कं स्वाध्यायः स्याज्जपः सुत्याभिषवः सवनं च सा सर्वैनसामपध्वंसि जप्यं त्रिष्वघमर्षणं दर्शश्च

नाम

पौर्णमासश्च यागौ पक्षांतयोः पृथक् शरीरसाधनापेक्षं नित्यं यत्कर्म तद्यमः नियमस्तु स यत्कर्मा

उपायांतरनिरपेक्षेण शरीरेणैव यत्साध्यं नित्यं यावज्जीवमवश्यकार्यं सत्यास्तेयाहिंसादिकं यत्कर्म तद्य
मः सममनिषिद्धेत्यर्थः। अहिंसासत्यवचनब्रह्मचर्यमकल्कता। अस्तेयमिति पंचैते यमाश्चैव व्रतानि च इति मनुः१

विहितव्रतस्य आदिनाकष्ठ ऊपवस्तमितिपाठः

वसमात्रं चांद्रायणादि हे भोजनविरहस्य

पर्यायाः पर्यायद्वयं ... स्वरूपनिश्चयस्य ... भेदज्ञानस्य

...यायुपात्ययौः नियमो व्रतमस्त्री तच्चोपवासादि पुण्यकं औपवस्तं तूपवासो विवेकः पृथ

प्रथमाश्रमिता

पृथक् भिन्नमात्म स्वभावोपस्य २

गात्मता स्याद् ब्रह्मवर्चसं वृत्ताध्ययनर्द्धिः पाठे तु लिः पठे ब्रह्माञ्जलिः पठे विप्रुषो ब्रह्मबिंदवः

एकाग्रतया चिंतनं ध्यानं चित्तवृत्तिनिरोधः योगः ध्यानयोगास्यते येन वैदिकविधानस्य आद्योविधिः प्रथमः कल्पोनुकल्पः

ध्यानयोगासने ब्रह्मासनं कल्पे विधिक्रमौ मुख्यः स्यात्प्रथमः कल्पोऽनुकल्पस्तु ततोऽधमः

वेदपठारंभविधिविशेषस्तु येनाभोच्चारणपूर्वकस्य नमस्कारस्य

संस्कारपूर्वं ग्रहणं स्यादुपाकरणं श्रुतेः समे तु पादग्रहणमभिवादनमित्युभे भिक्षुः

पंचचतुर्थाश्रमिणः नाम मौनव्रतिनः

परिव्राट्कर्मंदी पाराशर्यपि मस्करी तपस्वी तापसः पारिकांक्षी वाचंयमो मुनिः तपःक्ले

सत्यवादीदेनाम

शसहो दांतो वर्णिनो ब्रह्मचारिणः ऋषयः सत्यवचसः स्नातकस्त्वाप्लुतव्रती ये निर्जित

...तेनयोगः ... समंततः

...स्नातकः आप्लवइत्यपि २

२५

गंधतृण सोऽस्त्रि कापटे लो लोम अपामार्ग इति स्वामी
शोफघ्नलताविशेषः श्वेतखदिर

तोरीया

भल्लातकोऽपि च २ स्फोटलिकायां च घोषे च कोशातक्यथ कटफले सिते च खदिरे सोमवल्कः

हिंगुवाह्लीकास्तु कालितक्रुद्धः
लोहवाण तिलचूर्ण हिंग इंद्र नाम उल्लू

स्याद्दृषत्त्वके तिलकल्के च पिण्याको बाह्लीके रामठेऽपि च महेन्द्रगुग्गुलूलूकव्याल-

अपि नानोऽपि अपिशब्दात्पुरुषेऽपि

ग्राहिषु कौशिकः रुक्तापशङ्कास्वातङ्कः स्वल्पेऽपि क्षुल्लकस्त्रिषु जैवातृकः शशाङ्के

श्वेतकमल अजमोदायां भी वांदर गीदड

ऽपि खुरे ऽप्यश्ववर्तकः व्याघ्रेऽपि पुण्डरीको नायवान्यामपि दीपकः शालावृकाः कपिक्रो-

व्यालीको नाम स्त्रिरस्तु तः व्यलीकम्
ऽ=अप्रियाऽकार्य वैलक्ष्येष्वपि पीडने इति विश्वः वंश अनूकं तु कुले शीले पुंसि स्यात्
कुत्ता हृतजन्मनि

ष्टुश्वानः स्वर्णेऽपि गैरिकं पीडार्थेऽपि व्यलीकं स्यादलीकं त्वप्रियेऽनृते शीलान्वयावनूके

नामा दीनारः सांव्यवहारिकं रूपकं

तोटा

द्वे शल्के शकलवल्कले साष्टे शते सुवर्णानां हेम्न्युरोभूषणे पले दीनारेऽपि च २५

निष्कमस्त्री साष्टहेमशते दीनारके वयोः
वक्षोलंकरणे हेममाने हेमपले पि च २

गोदड चिडवे
नैजमे पथ्येयशास्ति चप्ल्लोकेः गवेरवड्गे चसायकः जंबुकौक्रोष्टुवरुणौ पृथुकौ चिपि

बालक प्रकाश मोद चिह्न
टार्भकौ आलोकौ दर्शनोद्योतौ भेरीपटहमानकौ उत्संग चिह्नयोरंकः कलंकोंको

निंदा त्रखाण ब्रह्मा सूर्य
पवादयोः तक्षकोनागवर्द्धक्योरर्कः स्फटिकसूर्ययोः मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः कं

पोथा अविस्तारे भत्तागडुके गुदाकादनमांसपिंडे
शिरोंबुनोः स्यात्पुलाकस्तुच्छधान्ये संक्षेपे भक्तसिक्थके उलूके करिणः पुच्छमूलोपां

बुद्धावतार अरुहा
ते च पेचकः कमंडलौ च करकः सुगते च विनायकः किष्कुः हस्ते वितस्तौ च शूककी

राशिभेदे च अनहित अंग ति किराता कायफल
टे च वृश्चिकः प्रतिकूले प्रातीकस्त्रिष्वेकदेशे तु पुंस्ययं स्यादूतीकं त्वभूनिम्बकट्फले

२८॥ हट्टनाम गोपालग्रामस्य गोपग्रहस्य च भीलग्रामस्य

पशल्यं स्यात्सीमसीमे स्त्रियामुभे घोष आभीरपल्ली स्यात्पक्कणः शबरालयः इति पुरवर्गः

इन्नंतः

महीध्रे शिखरिक्ष्माभृदहार्यधरपर्वताः अद्रिगोत्रगिरिग्रावाचलशैलशिलोच्चयाः लो

नाम नाम नाम नाम नाम

कालोकश्चक्रवालस्त्रिकूटस्त्रिककुत्समौ अस्तस्तु चरमक्ष्माभृदुदयः पूर्वपर्वतः हिमाल

याद्रिराजः हिमवान्निषधो विन्ध्यो माल्यवान्पारियात्रकः गंधमाद

नांतः नांतः

नमन्ये च हेमकूटादयो नगाः पाषाणप्रस्तरग्रावोपलाश्मानः शिला दृषत् कूटोऽस्त्री शिखरं शृं

प्रपातस्थलस्य प्रपातस्थलस्य पर्वतमध्यभागस्य गिरिशृंगसमभागस्य पर्वतात्प्रस्रवतितत्स्थानस्य नाम पर्वतात्वेगेनपतज्जलस्य

गं प्रपातस्त्वतटो भृगुः कटकोऽस्त्री नितंबोऽद्रेः स्नुः प्रस्थः सानुरस्त्रियां उत्सः प्रस्रवणं वारिप्रवाहो निर्झ

दरीत्रयं स्त्रीणां त्रितेन कंदरस्य गिरेश्च्युतस्थूलोपलस्य

रः दरी तु कंदरो वा स्त्री देवखातबिले गुहा गह्वरं गंडशैलास्तु च्युताः स्थूलोपला गिरेः दंतका २९॥

कृत्रिमस्य गह्वाकारस्य अकृत्रिमबिलस्य द्वे

मैष्कजेदेनम

दारुणि शिलां नासा दारूपरि स्थितं प्रच्छन्नं ... स्यात्पक्षद्वारं तु पक्षकं ः वलीकनीध्रे पटलप्रां

तेथ पटलं छदिः गोपानसी तु वलभी छादने वक्रदारुणि कपोतपालिकायां तु विटंकं

पुंनपुंसकं ... द्वाःप्रतीहारः स्याद्वितर्दिस्तु वेदिका तोरणोऽस्त्री बहिर्द्वारं पुरद्वारं तु गो

पुरं कूटं पूर्द्वारि यद्धस्तिनखस्तस्मिन्नथ त्रिषु कपाटमररं तुल्ये तद्विष्कंभोऽर्गलं न ना आरो

हणं स्यात्सोपानं निःश्रेणिस्त्वधिरोहिणी संमार्जनी शोधनी स्यात्संकरोऽवकरस्तथा क्षिप्ते

मुखं निःसरणं सन्निवेशो निकर्षणं समौ संवसथग्रामौ वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियां ग्रामान्तमु

पटलाधारवंशपंजरस्येत्यन्ये

वारीदेनाम पाखेद्वारस्य

[illegible]

पडडीयादेनाम पुडसांगदेनाम वहकरहेनाम

न्यवारीतिख्यातस्य

सेहारी अंधारहारइतिनामांतरं [illegible] सिंगार जूहीतिख्यातस्य

फलिकानुसुवहा निर्गुंडी नीलिका च सा सितासौ श्वेतसुरसा भूतवेश्यथ मागधी गणिका यूथि

माधवाः जई चंवेली ज्यावंतीपि कोलाचवलीति

काम्बष्ठा सा पीता हेमपुष्पिका अतिमुक्तः पुंड्रकः स्याद्वासंती माधवी लता सुमना मालती जातिः

न्यवारी कुंदस्य गुलदुपहरीया सेवति वीकावारि

सप्तला नवमालिका माध्यं कुंदं रक्तकस्तु बंधूको बंधुजीवकः सहा कुमारी तरणिरम्लानस्तु म

वडीसेवती सेवते रक्तगोलाव पीलागोलाव निलझिंटिकायाः वाणात्वाणा स्यात्स्त्रीनीलझिंटिकायां पुन द्वयोः॥

हासहा तत्र शोणे कुरबकस्तत्र पीते कुरंटकः नीली झिंटी द्वयोर्बाणा [illegible] र्तगलश्च सः

झिंटीसामान्यायाः रक्तपुष्पयुक्तसैरेयाः पीतपुष्पयुक्तकरसैरेयाः

सैरेयकस्तु झिंटी स्यात्तस्मिन्कुरबकोऽरुणो पीता कुरंटको झिंटी तस्मिन्सहचरी द्वयोः ओडुपु

ओडहरइतिख्यातायाः कणयर कनेरइतिकनाम

ष्पं वज्रपुष्पं पुष्पं तिलस्य यत् प्रतिहासशतप्रासचंडातहयमारकाः करवीरे करीरे तु क्रकरग्रंथिलावुभौ ॥३६

— वज्रपुष्पं

सरीहकेनाम चंपपुष्प वषकसव लेका बोलसरीनाम

रावस्तुकपीतनः भंडीलौपंच चांपेयम्स्वपकोहेमपुष्पकेः एतस्पकलिकांगंधफलीस्यौदथकेसरे वकु

अशोकवृक्ष अनावृक्ष नागकेसरनाम जालीतिख्याताया:

लोवंजुलोशोकेसमौकरकदाडिमौ चांपेयःकेसरोनागकेसरःकांचनाह्वयः जयाजयंतीतर्कारीना

इस्त्राग्पीपर्यायइतिस्वामि

अग्निमंथवृक्षकेनाम श्रीपर्णीपके कुडावृक्ष

देयीवेजयंतिको श्रीपर्णमग्निमंथःस्यात्कणिकागणिकारिका जयौथकुरजः स्वक्रोवत्सकोगिरि

नाम कतौरा कुर्किला

मल्लिका एतस्यैवकलिंगौदयव भद्रयवंफले कृष्णपाकफलोविग्नस्तुषेणाःकरमदेके कालस्कंध

स्वदपुत्तवणापदेसपुत्रसालकृषेन्द्री हलेके

तमालवृक्ष देवनामुकुटस्तथापिछति नाम देवतालवृक्ष

स्तमालःस्यात्तापिछोप्यथसिंदुकः सिंदुवारेंद्रसुरसौनिर्गुंडीद्रुगाकेत्यपि वेणीगरागरीदेवताडोजीमू

हस्तिकर्णपत्रशाकविशेषो हस्तिनीशाक खेलनाम वेलिइतिख्याताया: वनमल्लिका

तइत्यपि श्रीहस्तिनीतुमकंडोलाअलंतुमल्लिका भूपदीशीतभीरुश्च सैवास्फोटावनोद्भवा शे

चक्रिणि पुष्करार्थे सा तु रथनाम शताङ्गः स्यंदनो रथः १० समरानुचितरथना
म असौ पुष्परथश्चक्रयानं न समराय यत् चंडोलनाम कर्णीरथः प्रवहणं
डयनं च समं त्रयं ११ गाडानाम क्लीबेऽनः शकटोऽस्त्री स्यात् गंत्री कंबलिवाह्यकं
पालकीनाम शिबिका याप्ययानं स्यात् डोलीनाम दोला प्रेंखादिका स्त्रियां १२
व्याघ्रचर्मावृतरथनाम उभौ तु द्वैपवैयाघ्रौ द्वीपिचर्मावृते रथे श्वेतकंबलाछा
दितरथनाम पांडुकंबलसंवीतः स्यंदनः पांडुकंबली १३ कंबलवस्त्रादिभिश्छा
आदितरनाम रथे कांबलवास्त्राद्याः कंबलादिभिरावृते त्रिषु द्वैपादयो रथ्या रथस
मूहनाम रथ्याः रथकट्या रथव्रजे रथधुरानाम धूः स्त्री क्लीबे यानमुखं च ४७

रथ्यो रथांशे रथनोढरि रथ्या तु रथसंघाते प्रतोल्यां पथि ॥ आदिना चामर्दीम पोकुलादिग्रहः २ आदिनाश्ममृतकंबलवाद्यादिः २ चत्वरे १

वमतिउजिरतिगर्भं
वामीश्गालीवडवाससमीकरभीभुवः१
अश्वजातौ१

वडवानांसमूहः१
वाडवं करणे स्त्रीणां घोटकौघे नपुंसकं पाताले ज्वलि
तपुंसि त्र्यालत्ववडवानले१
कश्यं त्रिषु कशार्हे स्यात् क्लीबं मद्याश्वमध्ययोः२
घंटाबंधसमीप — निगालः कीर्ति नेत्रुधैः तस्मिन्नेवम

वौश्वस्था

किशोरोऽश्वस्य घोटीनाम ॥ अश्व वडवा ॥ अश्वसमूहनाम वाडवं गते त्रिष्वा-
श्वीनं यदश्वेन दिनेनैकेन गम्यते ॥ अश्वमध्यनाम कश्यं तु मध्यमश्वानां ॥ अ-

निगलत्यनेन — गलस्य देशः समीपभागः

श्वहेषारवनाँ हेषा ह्रेषा च निस्वना ॥ अश्वकंठनाम निगालस्तु गलोद्देशः ॥ अश्व-
वृंदनाम वृंदे त्वश्वीयमाश्ववत् ७ अश्वगतिनाम आस्कंदितं धौरितकं रेचि-

एकं गतिविशेषाणां।

धार्वति अश्वा अनया५ तं वल्गितं प्लुतं ५ गतयोऽमूः पंच धाराः ॥ अश्वनासिकानाम घोणा तु प्रोथमस्त्रि-

विमलविलेलीनः२ — शफणाति — खुपति खुरस्तैदत्रे

यां ॥ लगामनाम कविका तु खलीनोऽस्त्री ॥ अश्वखुरनाम शफं क्लीवे खुरः पु-

वालाहस्ताद्वा — वालाधीयतेऽत्र

ंनान् ॥ पुच्छनाम पुच्छोऽस्त्री लूमलांगूले ॥ वालहस्तश्च वालधिः ८ घोटकलुठि-

पाल्य नेन

द्वेअमशांत्यर्थं अनः तनाम त्रिषूपावृत्तलुठितौ परावृत्ते मुहुर्भुवि ॥ समरोचितरथनाम यानं च
पुनर्भूमौ लुठितस्य२

पुच्छः पश्चात्प्रदेशे स्यात् लांगूले पुच्छमिष्यते२ वालो नाकं तले श्वस्य गज॥ शफं मूले तरूणां स्यात् गवादीनां खुरेऽपि च२

लितः अभिरोमजः७
भक्तमत्तहति अश्व
धाबल्य२
अश्वादेः नासिका शां
नामर्हति जौर्थ्वोः पायां
नहलकंठे तिवाति
ससीतः
अश्वगलसमीपविभाग:
घोणा घोणी पघोणा
यानाक चामध्यगे
त्रिषु
खुरः कोलदले शफे२
हृ केशवल्लांगूलमा
त्रस्य२

अ० को० रथस्थरथिकनाम रथिनः स्यंदनारोहाः अश्ववारनाम अश्वारोहास्तु सादिनः

५८ भटनाम भटा योधाश्च योधाराः कटकहीडपनाम सेनारक्षास्तु सैनिकाः २० क

टकीपालोकनाम सेनायां समवेता ये सैन्यास्ते सैनिकाश्च ते सहस्रभटनाम ब

लिनो ये सहस्रेण साहस्रास्ते सहस्रिणः २१ सेनांतस्थापकनाम परिधिस्थः परि

चरः सेनापतिनाम सेनानीर्वाहिनीपतिः कंचुकनाम कंचुको वारबाणोऽस्त्री अं

गरखानाम यत्तु मध्ये सकंचुकाः २२ बध्नंति तत्सारसनमधिकांगोऽथ शिरपनाम

शीर्षकं शीर्षण्यं च शिरस्त्रेऽथ कवच तनुत्रं वर्म दंशनं २३ उरश्छदः कंकटकोज

गरः कवचोऽस्त्रियां कवचयुक्तनाम आमुक्तः प्रतिमुक्तश्च पिनद्धश्चापिनद्धवत् ॥ ४७

चक्राभिन्नार्थकाष्ठनाम स्याद्रथांगमपस्करः रथचक्रनाम चक्रं रथांगं च।
अधारानाम तस्यांतेनेमिः स्त्री स्यात्प्रधिः पुमान् १५ चक्रवाहनाम पिंडि-
कानाभिरक्षाग्र कीलनाम कीलके तु द्वयोः रणिः रथगुप्त्यादिनाम रथगु-
प्तिर्वरूथो ना छत्रनाम कूबरस्तु युगंधरः हालानाम १६ अनुकर्षो दार्वधः
स्थं प्रासंगोनाम युगाद्युगः वाहननाम सर्वस्याद्वाहनं यानं युग्यं पत्रं च धोर-
णं परंपरावाहननाम १७ परंपरा वाहनं यत्तद्वैनीतकमस्त्रियां कुंतारनाम
आधोरणा हस्तिपका हस्त्यारोहा निषादिनः १८ रथवाहकनाम नियंता प्राजि-
ता यंता सूतः क्षत्ता च सारथिः सव्येष्ठदक्षिणस्थौ च संज्ञा रथकुटुंबिनः १९।

त्रिंशः प्रहरणमस्य १ असिहेतिर्यस्य १ प्रासः प्रहरणमस्य १ कुंतः प्रहरणमस्य २

सर्वत्र शुक्लवर्गेश्व ... वैवातिकौषधौ ४ प्रसाल ... वाचस्पतिः ५

अ० को० स्नाम नैस्त्रिंशिकोसिहेतिः स्यात् भालाधारीनरनाम समौप्रासिककौंतिकौ फलक

चर्मी स्यात् फलकपाणवस्यो पताकी स्यात् वैजयंतस्यास्ति

४८ हस्तपुरुषनाम चर्मीफलकपाणिः स्यात् ध्वजाधारीनरनाम पताकीवैजयंतिकः

अनुपश्चात् प्लवते सहायपतेयति वा अभितः सरति पुरोगच्छति

३० सहायनाम अनुप्लवः सहायश्चानुचरोऽभिसरः समाः अग्रेगामीपुरुषनाम पुरो

अग्रे सरति। प्रतिष्ठते गच्छति। अग्रतः सरति। पुरः सरति। पुरो गच्छति मंदं गच्छति

गाग्रेसरःप्रष्ठाग्रतःसरपुरःसराः ३१ पुरोगमःपुरोगामी मंदगामीपुरुषनाम मंदगामी

मंथति ... अतिशयितो जवोऽस्य जंघाभ्यां ... गतिः

तुमंथरः वेगवंतपुरुषनाम जंघालोतिजवस्तुल्यौ दीवकनाम जंघाकरिकजां

जंघाभ्यां जीवति। तरो वेगोस्यास्ति। त्वरा संजाताऽस्य

देशं जंघाजीविनः २ घिकौ ३२ शीघ्रगामीपुरुषनाम तरस्वीत्वरितोवेगी प्रजवीजवनोजवः जेतुंशक्यपु

जेतुं शक्यः। वेगवान् जयनशीलः। जयनशीलः

शक्यार्थाद् ... एकं जेतुं योग्यस्य रुषनाम जय्योयःशक्यतेजेतुं जेयोजेतव्यमात्रके ३३ जयनशीलनाम जैत्रस्तुजेता जयवतः २

अमित्रस्याभि योगछत्यलंविदिषतःप्रति सोभ्यमित्र्योऽभ्यमित्रीयोप्यभिमित्रीण इत्यपि बलवंत ४८

मंथनयोः ... तरस्वी शूरवेगिनोः ३ त्वरितो वेगितस्ततोः ... सामर्थ्येन शत्रूणां सन्मुखं गच्छतः १

सन्नद्धो वर्मिते व्यूढे १ व्यूढो धृतः कंकटो येन २ आमुक्तादयः व्यूढकंकटान्ताः २
वर्मसंजातमस्य १
अथ सज्जः स्यात्सन्नद्धे संभृते त्रिषु १
पादाभ्यां अतति २
पतिः सेनाभित्यदगयोगतौ इति हैमः २

वा १
संनह्यति संनह्यते सन्नद्धपुरुषनाम संनद्धो वर्मितः सज्जो दंशितो व्यूढकंकटः त्रिष्वामुक्तादयः सन्नद्धन

ह २
कवचिकानां समूहे द्वे नाम वार्म्मणं वर्मभृतां कावचिकं गणे २५ पादातनाम पदातिपत्तिपदगपादातिक

पादाभ्यां गच्छति । पादाभ्यां अतति २
पादाभ्यां चरति
पादातीनां समूहः पादातीनां संहतिः

पदाजयः पद्गश्च पदिकश्चाथ पादातसमूहनाम पादातं पत्तिसंहतिः २६ शस्त्राजी

काण्डानि शस्त्राणि पृष्ठे आयुधेन जीवति
कृतो हस्तो यस्य

वीनाम शस्त्राजीवे काण्डपृष्ठायुधीयायुधिकाः समाः वेध्यवेधीपुरुषनाम कृतह

शोभनः प्रयोगः सुप्रयोगः सुप्रयोगो विशिखोऽस्य
अपराद्धः पृषत्को बाणोऽस्य

कृतो हस्तः पुंखपुत्कः शरोऽयेन ४ स्तः सुप्रयोगविशिखः कृतपुंखवत् २७ चुकेलबाणनरनाम अपराद्धपृषत्कोऽसौ

लक्ष्यात् वेध्यात् च्युतो भ्रष्टः सायकोऽस्य धन्वास्त्यस्य । ततिः धनुरस्यास्ति । धनुः प्रहरणमस्य । निषंगोऽस्यास्ति

लक्ष्याच्च्युतसायकः धनुर्धरनाम धन्वी धनुष्मान् धानुष्को निषंग्यस्त्री धनुर्द्ध

काण्डो बाणोऽस्यास्ति
शक्तिः प्रहरणमस्य

काण्डस्तं वेत्तरु स्कंधे ६ रः २८ बाणधरनाम स्यात्काण्डवांस्तु काण्डीरः शक्तिधरनाम शाक्तीकः शक्तिहे शक्तिर्हेतिर्यस्य २
बाणोऽवसरनीरयोः

यष्टीप्रहरणमस्य परश्वधः परशुः प्रहरणमस्य

कुत्सितेव त्वाभिन्ना डीवंदेरहसिनह्लि तिकः यष्टीपर्शुधारीनाम याष्टीकपारश्वधिकौ यष्टिपर्श्वधहेतिकौ २९ खड्गध
पा २

धन्वात् मरुदेशेनाऽस्त्रीं चापे शरे च ३

१५० को०

तरं सेनामुखं गुल्मगणौ वाहिनी पृतना चमूः ५० अनीकिनी दशानीकिन्यक्षौहिण्यथ संप

दानाम संपत्तिः संपत्तिः श्रीश्च लक्ष्मीश्च आपदानाम विपत्त्यां विपदापदे ५१ आयुध

नाम आयुधं च प्रहरणं शस्त्रमस्त्रमथास्त्रियां धनुर्नाम धनुश्चापौ धन्वशरासन

कोदंडकार्मुकं ५२ इष्वासोऽप्यथ कर्णधनुर्नाम कर्णस्य कालपृष्ठं शरासनं अर्जुन

धनुर्नाम कपिध्वजस्य गांडीवगांडिवौ पुंनपुंसके ५३ धनुरंत्यनाम कोटिरस्याटनी

गोधा तले ज्याघातवारणे धनुर्मध्यनाम लस्तकस्तु धनुर्मध्यं जेहनाम मौर्वी ज्या

शिंजिनी गुणः ५४ बाणमोचनस्थाननाम स्यात्प्रत्यालीढमालीढमित्यादि स्थानपंच

कं निशानानाम लक्ष्यं लक्ष्यं शरव्यं च बाणाभ्यासनाम शराभ्यास उपासनं ५५ बा

10

ऊर्जस्तु कार्तिके उत्साहबले प्राणेऽपि च ।
अपराक्रमः शिथिलितं बाउरोदस्य १

रथो स्यात्स्त्रि २

शूरः स्यात्तु पादवे भटे ३
वीरो रसविशेषे पुंस्युत्तरे सुभटे त्रिषु ली अरातिरिकाकोला ...
वालुके पतिपुत्रवतीरंभाविदारी ...

अतिशायितऊर्जो स्यादस्ति १

भरूपनाम ३४ ऊर्जस्वलः स्यादूर्जस्वी य ऊर्जातिशयान्वितः स्यादुरस्वानुरसिलो रथि चेद्विष्णोरसः २

रथस्य स्यंदनः अस्य

स्वामीनाम रथिको रथिनो रथी ३५ स्वैरगामीपुरुषनाम कामंगाम्यनुकामीनो

कामं यथेष्टं गमनशीले

अत्यंतस्यात्यर्थः अत्यंतगामी २

भृशं गामी

अत्यंतगामीनाम अत्यंतीनस्तथा भृशं शूरनाम शूरो वीरश्च विक्रांतो जेतनशीलना

विक्रमति

जयनशील

रणे संयुगे साधुः

शस्त्राजीवादयः सांयुगीनानाम

जिष्णुर्नाम वासवेऽर्जुने जिष्णुरेवाच्यवत्

म जेता जिष्णुश्च जित्वरः ३६ रणशीलनरनाम सांयुगीनो रणे साधुः शस्त्राजीवादय

ध्वजाः संत्यस्याः वाहाः संत्यस्याः सह इनेन

चमति भक्षयति

सह रूढाः संत्यस्याः

सेनाद्वे

पत्रानुलिका सेनामात्रे सेनाविशेषयोः ५

ः शिषु सेनानाम ध्वजिनी वाहिनी सेना पृतनानीकिनी चमूः ३७ वरूथिनी बलं सैन्यं च

अनत्यनेन

व्यूहस्तु बृहत्सु बलविन्यासे निमात्रे चंद्रे लक्ष्मीः ३

क्रियते अनेन अनी

को स्त्री रणे सैन्ये २

क्रं चानीकमस्त्रियां सेनान्यासनाम व्यूहस्तु बलविन्यासः सेनाविशेषन्यासनाम । बलस्य सेनायाः वि

विशेषाः

प्रतीपम् आसारः प्रतिभयानां व्यूहे स्थितौ पार्ष्णिभागः

प्रतिगृह्यते अनेन । एकं सैन्यस्य पश्चात् संघातः न्यासो विभज्य स्थाप

पदाहकामंदकः तिर्यक्वत्तिस्तु दंडः स्यात्

भोगोऽन्वावृत्तिरेव च

भेदाद्दंडादयो युधि ३८ प्रत्यासारो व्यूहपार्ष्णिः सैन्यपृष्ठे प्रतिग्रहः सैनिकसंख्यानाम

नं २

प्रतिग्रहः स्वीकरणे सैन्यपृष्ठे पतद्ग्रहे ...

एक इभो यस्यां एको रथो यस्यां

पंच पदातयो यस्यां

मंडलः सर्वतोवृत्तिः

पृथक्वृत्तिरसंहतिः दंडवत्स्यात् दंडः ...

एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पंचपदातिका ३९ पत्यंगैस्त्रिगुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम्

पतद्ग्रहे चयने नरे २

... सर्पशरीरवद्दवस्था । अनीकं रणे । त्रिषु योजनत्वेन यस्याः अनीकिनी स्त्रियां नामात्रं सेनाविशेषयोः

नं मंडलः गजादिभिर्विजानीयेरर्मित्ता संहतः । शाकटमकरपताका ...

... नामान्तेषु योषित्सु ५

त्रयो त्र्यापस्त्रां

पार्ष्णिः स्यादुन्मदे स्त्रियां स्त्रियां द्वयोः सैन्यपृष्ठे पादग्रंथ्यधरेऽपि च । द्वे सैन्यस्य पृष्ठे धनुःशत

पत्तिर्नपदके स्त्रियां गतावेकरथ्येभैकत्र्यश्वपंचपदातिके द्रुतिभ्रमः १

द्वयांतरे स्थितं सैन्यं २

अपृष्ठः संदंशः भीष्मः श्वेतः भाव इंगितं विशीलिताः

गस्तु स्त्री लोहबद्धलगुडनाम परिघः परिघातनः कुठारनाम द्वयोः कुठारः स्वधितिः

परशुश्च परश्वधः ४१ छुरीनाम स्यात् छुरी चासिपुत्री च छुरिका चासिपुत्रिका

लोपृषनाम वा पुंसि शल्यं शंकुर्ना गण्डासनाम सर्वला तोमरोऽस्त्रियां ४२ भालानाम

प्रासस्तु कुन्तः आयुधशालानाम कोणस्तु स्त्रियः पाल्यश्रिकोटयः आयुधशालानाम

सर्वाभिसारः सर्वौघः सर्वसन्नहनार्थकः ४३ लोहाभिसारोऽस्त्रभृतां राज्ञां नीराजनाविधिः

विधिः यत्सेनयाभिगमनमरौ तदभिषेणनं ४४ प्रस्थाननाम यात्रा व्रज्याभिनिर्याणं

प्रस्थानं गमनं गमः सेनाप्रसरणनाम स्यादासारः प्रसरणं सैन्यचलननाम प्रचक्रं

चलितार्थकं ४५ सैन्यनिर्भयगमननाम अहितान्प्रत्यभीतस्य रणे यानमभिक्रमः ४६

बाणः स्याजीस्तने दैत्यभेदे केवलं कांडयोः बाणतु बाणमूल्ये ह्लीनी लिङ्गं सांप्रत्तद्वयोः १ तेपो तेपण बाणणो १

विशिखा शिखा अप्रंपस्य १ कलंबी शाकभेदे विस्या हु शरयोः पुमान् १ पत्री कांडे त्वेस्मे स्त्रेर ये शरोयो केशरे १

अजिह्मगाः गच्छति १ खगो गच्छति खगो कश्चित्पक्षिवि शरे देवे पीतिहेमः १

भसिः खे क्रीन दीप्तादिषु वित्रपुं खे सर शरः शरस्तु तिक्तांडः शरस्तनेजने बाणे

विशिखा खनित्रिका णनाम पृषत्कबाणविशिखाः अजिह्मगखगाशुगाः कलंबमार्गणशराः पत्री रोप इषु मार्गणपति मार्गणं या

पांच रस्या पांविशिखः शरे १ चने बलमार्गण लक्षुशरे धनिं इति

र्द्वयोः ८६ लोहबाणनाम प्रक्ष्वेडनास्तु नाराचाः बाणपक्षनाम पक्षो वाजस्त्रिषूत्तरे

बाणपृष्ठनाम निरस्तः प्रहिते बाणे विषलिप्तबाणनाम विषाक्ते दिग्धलिप्तकौ

तूणी इषुधी उपासंग कौ ८७ तरकसनाम तूणोपासंगतूणीरनिषंगा इषुधिर्द्वयोः तूण्यां खड्गनाम खड्गे

तिरलकोशः ५ तूणोः निगनिस्त्रिंशतो गुलिकपुः इत्यति

तु निस्त्रिंशचंद्रहासासिरिष्टयः ८८ कौक्षेयको मंडलाग्रः करवालः कृपाणवत् खड्ग

सरति मंडलसीसे लति तिलसंचलने

आदिना कटितल मुष्टिनाम त्सरुः खड्गादिमुष्टौ स्यात् खड्गबंधननाम मेखला तन्निबंधनं ८९ ढाल

रिकादिग्रहः ३ जयंति सत्येन फलकस्य

फलं हेतु फलते जाति फले फलक समयोः नाम फलकोऽस्त्री फलकं चर्म ढालमुष्टिनाम संग्राहो मुष्टिरस्य यः मुग्दरनाम द्रुघ

त्रिफला पांच कंको करेणबल्पते बलं दिक्षा

लक्षु लाबुष्टिला णो मुद्गरघनौ कटारीनाम स्याद् ईली करवालिका ९० गोफणनाम भिंदिपालः सृ

मषोः २ घनः लोंद्रेदे स्तर्पे विलारेषु भिंदिपालं दृशां तन्तु दृषा

करें वदे संघे मुस्ले घनं ममध्ये मन्त्यबाधन भेदयोः १ इलिःखडजनाः मेलीः खड्ग रवारि कौक्षेयकं नंदक इति अष्टः ५ कालो विभिंदि

चर्म ढालो च फलके २

अ० कां० मिका दर्पात् पास्यात् संभावनात्मनि परस्परे अहंकारनाम अहमहमिका तु सा।

५१ स्यात् परस्परं यो भवत्यहंकारः ६१ शक्तिनाम द्रविणं तरः सहो बलशौर्याणि स्थाम

शुष्मं च शक्तिः पराक्रम प्राणो अतिशक्तिनाम विक्रमस्त्वतिशक्तिता ६२ वीर

पाणं तु यत्पानं वृत्ते भाविनि वा रणे युद्धनाम युद्धमायोधनं जन्यं प्रधनं प्रविदारणं

६३ मृधमास्कंदनं संख्यं समीकं सांपरायिकं अस्त्रियां समरानीकरणाः कलहवि

ग्रहौ ६४ संप्रहाराभिसंपातकलिसंस्फोटसंयुगाः अभ्यामर्दसमाघातसंग्रामाभ्या

गमाहवाः ६५ समुदायः स्त्रियः संयत् समित्याजिसमिद्युधः बाहुयुद्धनाम नियु

द्धं बाहुयुद्धे स्यात् रौद्रसंग्रामनाम तुमुलं रणसंकुले ६६ सिंहनादनाम क्ष्वेडा

12

विविधेनतालेनशब्देनचरंति१ समपात्स्वपथात्हेतो:३ चक्रेणसमूहेनचरंति१ चक्रमस्तिवाघंटत्वेनपल१ बहवोपेमिलिताःसांलमा तितेषां३
चूर्णेतिवासयोगा:स्युःचूर्णेधूलिःक्षाकर्रा इति । घंटिकापंति१
क्षोदःवेषणाच्चूर्णेपो:५ विध्यः४ वंदिनस्त्वमलप्रज्ञाःप्रस्ताव सदृशोक्तयः२

देशातरआगारथा कारिणः१ — पाठकनाम वैतालिकाबोधकराः घडिपावलीनाम चक्रिकाघांटिकार्थिकाः ५६ प

देवंशपरं परायांसे कानां२ — रंपरासंस्कारनाम स्युर्मागधास्तु मगधाः स्तुतिपाठकनाम वंदिनस्तुतिपाठकाः नि

धूविधूनने१ — पकृतपुरुषनाम संशप्तकास्तु समयेसंग्रामादनिवर्तिनः ५७ धूलिनाम रेणुर्द्वयोः

धूवतिधूयतेवा — स्त्रियांधूलिः पांशुर्नानद्वयो रजः चूर्णेक्षोदः अत्याकुलपुरुषनाम समुत्पिंजपिंज

देग्मतिसंकुलसप५ — लौभृशमाकुले ५८ पताकानाम पताकावैजयंतीस्यात् निशाननाम केतनंध्वज

मस्त्रियां ध्वजऊर्ध्व अधोनाम अस्याचूडाचचूडास्याद्दूर्ध्वाधोयु वकूर्चकौ ५९ अतिभ

यप्रदापिनोयुद्धभूमिनाम सावीराशंसनिर्युद्धभूमिर्यातिभयप्रदा हुंकारकारिपुरुष

नाम अहंपूर्वमहंपूर्वमित्यहंपूर्विकास्त्रियां ६० पुरुषत्वाभिमाननाम अहोपुरु — अहो अहंपुरुष: तस्यभाव:१

पताकावैजयंत्यांस्यात्सौभाग्येवटकेरूपो:
[illegible] मान्वैजयंती पताकापांजयंतीपादपे स्त्रियां५

नरूपतिस्त्र१ तिरोधीयते स्म१
१प्रलयो। तिकर्मदंडे विनाशे दोषकृच्छ्रयोः वि०५ निर्ग्रंथनमपासनं
वसछेदे१
मीञ्हिंसायां। वर्हहिंसाया। कृञ्हिंसाया। श्रृहिंसायां१

१अ० को० घ्ननाम नैष्ठ निरोहितौ मारणनाम प्रमापणं निर्वहनं निकारणं विशारणं ७२ प्रवा

१प्रक्षेपणे क्षरणे हिंसि हिंसायां।

५४ सनं परासनं निषूदनं निहिंसनं निर्वासनं संज्ञपनं निस्तर्हणं निहननं ७३ क्षणनं प

रिवर्जनं निर्वापनं विशसनं मारणं प्रतिघातनं उद्वासनं प्रमथन क्रथनोज्जासना।

पंचानांभावः। कालस्यधर्म

नि च १आलंभ पिंज विशर घातोन्माथवधा अपि मरणनाम स्यात्पंचता कालधर्मो।

दिष्टस्य दैवस्य१अंतः। प्रलयनं। १अत्ययनं परागताः असवो यस्मात् ४

१अ० ७४ दिष्टांतः प्रलयोत्यय १अंतो नाशो द्वयोर्मृत्युः मरणं निधनोस्त्रियां मृतनाम परा निधनं स्यात् कुलेन १ पुं०५

प्राप्तं पंचत्वं येन। परं लोकं इतः परं दूरं गतो वा। परासुनाद्यपि त्रिषु २

सुः प्राप्त पंचत्व परेत प्रेत संस्थिताः मृत प्रमीतौ त्रिष्वेते चितानाम चिता चित्या चितिः चितिश्चित्यावं स्त्रियः

कं वध्यते छिद्यते स्यात् केन वा जला वध्यते वा।

स्त्रियां मस्तकरहितधडनाम कबंधोस्त्री क्रियायुक्तं ७७ अपमूर्धकलेवरं स्मशा।

पितृणां वनं। वनं नपुंसके नीरे निवासालय कानने। च मृतशरीरस्य१ प्रग्रहोते

शवाः शेरते१ त्र१ अंतः शेरते अत्र अ... [illegible] पात्र [illegible] न नाम स्मशानं स्यात् पितृवनं मुरदानाम कुणपः शवमस्त्रियां वंदिनाम प्रग्रहो

परेतो वाच्यलिंगः स्यात् मृते भूतांतरे पुमान्
नाशः पलायने मृत्यौ ४
प्रमीतं वाच्यलिंगं स्यात् परेते प्रोक्षिते पि च २
... [illegible] ... पि च १
कबंधः सलिले तं च कबंधो राहुरक्षसोः २ स्मृ।

चितं चने त्रिषु चित्यायां संहतौ स्त्रियां
चित्यं मृतकचित्यं स्यात् चित्या मृत
चितौ स्त्रियां २

सिंहनदनं १

घटनानाम सामारंभे आनके पुंनपुंसकं २ घटः समाधिभेदे च शिरः कूटकुटे भुवा १ क्रंदनं रोदने चापि स्यात् आह्वाने दृ
डंबरः समारंभे गजगर्जिततूर्ययोरिति वि २
क्लीबे तु प्रसभं हठे २
हठः स्यात् प्रसभे प्रध्यु हठो
राधा विहेठ योरिति विश्वः २

तु सिंहनादः स्यात् गजघंटानाम करिणां घटना घटा सुभटध्वनिनाम क्रंदनं यो

योधानां संरवणं धसंरावः गजगर्जितनाम बृंहितं करिगर्जितं ६६ धनुषशब्दनाम विस्फारो धन

द्वे बुद्धपटहस्य

षः स्यात् नीसाननाम पटहाडंबरौ समौ बलात्कारनाम प्रसभं तु बलात्कारो हठो

अगतास माक्रियारो स्यात्

द्वे बुद्धमुपति पाश्चलनस्य

स्खलितं भ्रेषः इति हैमः ४

थ छलनाम स्खलितं छलं ६८ उत्पातनाम अजन्यं क्लीबु उत्पात उपसर्गः समं

उत्पतन

द्वे देशादेरुपद्रवस्य

त्रयं मूर्छानाम मूर्छा तु कश्मलं मोहो पीडनाम अवमर्दस्तु पीडनं ६९ अभ्यव

द्वे प्रहारादिना निःशक्तिकरणस्य २

विजयः स्याज्जये पार्थे लिप्यां तिथ्यंतरे स्युता उमाधामि ति विश्वः ३

स्कंदनं त्वभ्यासादनं विजयनाम विजयो जयः वैरशोधननाम वैरशुद्धिः प्रतीका

वैरस्य शुद्धिः प्रतिकरण

रो वैरनिर्यातनं च सा ७० पलायननाम प्रद्रावोद्रावसंद्राव विद्रवाविद्रवो द्रवः।

पराजयन पराजयते पराभूतेस्य २

भंगो जयविपर्यये भंदरोग तरंगेषु भंगास्यां तरे लिपा १

अपक्रमोपयानं च रणहारनाम रणे भंगः पराजयः ७१ पराजितपराभूतौ त्रिषु न

अथ मोहित्यलिंगः स्याद्विघा पांच मूर्छने ४

द्वेषा मामिभवस्य १

उपसर्गः पुमान् रोगभेदेऽप्युप प्लवे च पारेशाति विश्व १
अपाजंपुंसीतिविभ्रमप्रमोमानतस्वल्पग्रसमतिमपत्नाजपंतिनिजयत्सपविशिष्ट ३
निखातिसर्वनिगाम्यपं संवधाते १

लांगलस्पद्धतिः

मेध्यंते पश्वोऽत्र

२आशुरुक्तव्रीहि शीघ्रमोऽशुपाक्तव्रीहिः शीघ्रपाकीरीति रत्नमाला पाटलां वं
लाणवर्जंतु श्यामाको व्रीहिराजश्च पाटलः इति शीघ्रव०२

कलायपत्रिकटः श्रोत्र सतीनो वर्तुलो मतः हरेणु
२कं कटोस्य पश्यति व्याडिः२

२आशुव्रीहिपाटलो नाम श्वेतरक्तोऽस्य लिंगवान् २
व्रीहिर्द्धिकादेः २

२अ० को० गलपद्धतिः मेढीनाम ऊंसिमेधिः खलेदारु ८४ अस्तं पत्यश्च बंधने खलिपालनाम खले

२अश्नुते

शितंश्लकंपस्य

५३ वालीकखलकं खलंतु खलवालकं व्रीहिनाम आशुव्रीहिः पाटलः स्यात् ८५ शितशूक

पच्यते

अपूपकपवृक्स्यैकं

कंवापुनाति

सतीनं वापं करोति

पवोधान्येपथक्
नौ२

कपंवोसमो तोक्यस्तु तत्रहरिते कलायस्तु सतीनकः हरेणु खंडिकौ चास्मिन् ८६ कोद्रा

कोरं रुधिरं दूषयति

मस्यते

नाम कोरदूषस्तु कोद्रवः मसूरनाम मंगल्यको मसूरोऽथ मोठनाम मकुष्ठकमयुष्टको व

सरति स्नेहो ऽस्मात्

सिद्धोऽर्थोऽस्मात्

14

नमुद्गे सरषपनाम सर्षपेतु ८७ द्वौ तंतुभकदंबको श्वेतसर्षपनाम सिद्धार्थस्त्वथ यव

गुध्यते

सुष्ठुमन्यते

कुत्सितो माषः

चलपते=चणतेनेधात

लो गोधूमनाम गोधूमः सुमनः समौ कुल्माषनाम स्यायावकस्तु कुल्माषः चणनाम चणको

हरिभिर्मथ्यते

द्वैतैलहीनातिलस्य

क्षुधां मज्जनयति

हरिमंथकः तिलनाम द्वौतिले तिलपेजश्च तिलपिंजश्च निष्फले राजनाम क्षवस्तु धाभि

कृष्ण एव संज्ञा। अयुस्वार्थे

कंगु वेगं गच्छति। प्रियं गच्छति।

२अतति

जननो ८८ राजिका कृष्णिकासुरी कंगणीनाम स्त्रियौ कंगुप्रियंगू द्वे अतसीनाम अतसी ५३

गोधूमो नागरंगे स्यात्

साक्षरिषपः कटुस्नेहश्च तंतुभ इति त्रिकांडः

कुल्माषो ना। सरिषपः सितेतु सिद्धार्थः

धान्यव्रीहिभेदयो:२

वकः ३ ८

नः। सिद्धार्थ अथ माष शाकः सिद्धेच

श्वेतसर्षपे इति विश्व

त्रिवारंहलेनकृष्टं।
त्रिवारंसीतयासंमितं।
क्षेत्रंभारतादौमगांगयोः केदारेसिद्धभूपयोः॥ क्षेत्रं शरीरे केदारे सिद्धस्थानकलत्रयोः॥

तं ८८ त्रिहल्यं त्रिसीत्यमपि तस्मिन् द्विकर्षितं तत्रनाम द्विगुणाकृतेतु सर्वं पूर्वं शंबाकृ

तमपीह द्रोणादिमाननाम द्रोणाढकादिवापादौ ८९ द्रौणिकाढकिकौ द्रपूः खारीनाम॥

खारीवापस्तु खारीकः उत्तमर्णादयस्त्रिषु क्यारनाम पुंनपुंसकयोर्वप्रः ९० केदारः क्षेत्र

त्रं क्यारसमूहनाम मत्स्यन्तु केदारकं स्यात्कैदार्यं क्षैत्रं कैदारिकं गणे इलानाम लोष्ट

नि लोष्ठवः पुंसि ९१ कोटिशो लोष्टभेदनः सांटानाम प्राजनं तोदनं तोत्रं कसीनाम ख

नित्रमवदारणं दात्रनाम दात्रं लवित्रं जोतनाम मौर्वयो ९२ योक्त्रं योक्त्रं फालीनाम॥

मयोफलं निरीषं कुटकं फालः कृषकौ हलनाम लांगलं हलं गोदारणं च सीरः ९३ नि

मलनाम शम्यालौ युगकीलकः हलदण्डनाम ईषा लांगलदंडः स्यात् वासनाम सीता लां

शंबशब्दो द्वितीयकर्षे वर्तते। शंबकृतं एवं तृतीयमसंबाकृतमिति
द्वितीयाकृतं। द्विहल्यं। द्विसीत्यं
तत्र द्रोणादि
द्रोणस्यवापः। आढकस्यवापः
खार्याः वापः
उप्यते न्नं। केतनजलेन दीर्यते
केदारपांसमूहः
कोटिना अग्रेण श्रुणति। लोष्टानां भेदनः
प्रवीपते नेन। तुद्यते नेन।
लोष्टः शंटेपि लोष्टे स्या
दितिबोपालितः
खन्यते नेन। अवदार्यते नेन
दाप्लवने। लूयते नेन।
आबध्यते नेन। युज्यते नेन।
निर्गतां ईषा लात्।
गां भूमिं दारयति
सीरः स्याद्धमालिनि लांगले
शम्यते नया।
युगस्यकीलः
लांगलस्य दंडः वेदनयुगयोर्मध्ये काष्ठदण्ड इति भुवं
फलं हेतु कृतेजाता फले फलकसस्ययोः त्रिफलायां च कंकोले ग्राण्याग्रे व्युष्टि लाभयोः फली फलिन्यां त्रिषु हैमः
कृषकः पुंसि फाले स्यात् कर्षके लभिधेयवत्
सीताजनक
लांगलीतोयपिप्पल्यां लांगलि कसमांतरे गोदारणो तृणराजे गृहादि विशेष
प्रभु शंकर योरीशः स्त्रियां लांगलदंडके। ईशः स्यादितिमेदिन्यां वीशाह।
लदंडके। इतिमेदिनी। ईषावेषी मंजूषेतिमेदिनी।

अयोग्रस्य १
मुसल: स्यादयोग्रं च पुंनपुंसकयोः लिंगं ...
कुण्डलगणो स्याद् उलूखले ...
देवदत्ता दिनि मितिभांगस्य २
शूर्पमाने = तालव्यादिरयं
अ॰को॰ ॥ अयोग्रं मुसलोऽस्त्री स्यात् उखलनाम उदूखलमुलूखलं सूपनाम प्रस्फोटनं सूर्पमस्त्री

५४ चालनीनाम चालनी तितउः पुमान् थैलानाम स्यूतप्रसेवौ वांसपिटारनाम कंडोल ६
किलि वेत्र वीरणादिः कृतेर्न तिः । रसाः संत्यस्यां
पिटौ चटाइनाम कटकिलिंजकौ समानौ रसोइनाम रसवत्यां तु पाकस्थानमहानसे ।
बल्लवः सूपकारत्वात् भीमसेने च गोदुहोति विश्वः । आराल कुटिलं ...
पौरोगवस्तदध्यक्षः सूपकारनाम ७ सूपकारास्तु बल्लवाः आरालिका आंधसिकाः सूदाः
ओदनशिल्पमेषां ... अपूपाः पण्यमस्य । कंदौ संस्कृतं कांदवं तत्पण्यमस्य । भक्ष्यं करोति ।
औदनिका गुणाः कंदोइनाम आपूपिकः कांदविकः ८ भक्ष्यकार इमे त्रिषु चूल्हानाम
अश्मनो अन्तः ... अधिश्रीयते ... उद्धीयते अस्यां ... अन्तयते ... अंगाराः धीयंते अत्र । अंगाराणां शकटी
अश्मंतमुद्धानमधिश्रयणी चुल्लिरंतिका अंगीठीनाम अंगारधानिकांगारशकट्यपि
अंगार मल्लके न स्त्री ... हसंत्यस्यां ...
हसंत्यपि ९ हसन्यप्यथ अंगारनाम न स्त्री स्यादंगारो ऊर्धदग्धकाष्ठनाम अलातमुल्मुकं
क्लीबे ... भ्रस्ज पाके ...
भटकं भाडनाम क्लीबेऽम्बरीषं भ्राष्ट्रो ना १० कंदोइचुल्हानाम कंदुर्वा स्वेदनी स्त्रियां मा ५४
अश्मंतं ... चुल्लीपुंशोऽमरप्रधाने ...
... अंगारधानी ... विश्वः २
... कंदुः पुंसि ...

उमातसीहैमवतीहरिजाकीर्तिकांतिषु१ देशाणाह्वयशस्यभेदस्य१ नालंकांडेमृणालेच नालीशाककदंबके२
क्षुमातसीनीलिकपोरित्ति विश्वः१ आलुक्षीर्त्स्याघोरिति१
मातुलस्यधत्तूरस्यस्त्री द्रुव१ कणिशंधान्यशीर्षके२
किंशारुधान्यशूकेशरेविच२ तरंगभेदपौभंगोभंगाशस्यशाणाह्वये१ धान्यंव्रीहौचधान्याके२
नाडीकुहनच र्याधाघटिकागंडदूर्वयोः नाडंव
अणुतैलमाये१ एकंचानृतिस्थानस्य१ एणन्तरेखाणाविति२

क्ष्यंभृद्मितीतेः१ स्यादुमा तु क्षुमा मातुलानी तु भंगायां व्रीहिभेदस्त्वणुः प्रमान् व्रीहिस्तंबनाम धान्यं व्रीहिः स्तंबक
किंचित्शणाति। वृषवाधमस्य
रिः किंशारुः सस्यशूकं स्यात् वालनाम कणिशं सस्यमंजरी व्रीहिविशेषनाम धान्यं व्री
व्रीहिधान्यसामान्यस्य तिषुतित्व आदिना व्रीहियवादिग्रहः
हिस्तंबकरिः १०१ तणडंडिनाम स्तंबो गुच्छस्तृणादिनः शाखानाम नाडी नालं च कांडोऽस्य
पलेषमलतिरु
पराल नाम पलालोऽस्त्री स निष्फलः धान्यतुषनाम कडंगरो बुसं क्लीबे धान्यत्वचानाम
तुषस्तुधान्यत्वचि विभीतके५ धान्यत्वचि तुषः पुमान् धान्यकणनाम शूकोऽस्त्री श्लक्ष्णतीक्ष्णाग्रे फलीनाम शमी शिंबा
देशीमिहतिव्याप्ता त्रिषूत्तरे ऋद्धमावसितं धान्यं पूतं तु बहुलीकृतं कणराशिनाम माषादयः शमीधा
न्ये शूकधान्ये यवादयः शालिभेदनाम शालयः कलमाद्याश्च षष्टिकाद्याश्च पुंस्यमी ॥
स्यान्नीवारोवणिजकेवालव्यपिचदपतेः१ तृणधान्यनाम तृणधान्यानि नीवाराः गाहरानाम स्त्री गवेधुर्गवेधुका मूशलनाम ॥

धर्मपतनेजातं१

कारवीमधुरादीप्यत्वक्पत्रीकृष्णजीर। जरणोहिंगुनिम्बतंजरणोजीरकेपिस्यात्‌ क्रमेसेसौवर्च्चलेपिच१

कणाजीरककुंभीरमक्षिकाविप्पलीषुचकणेतिहस्तेधान्यांशे१

को२ पृथ्वीभूमौमहत्यांचत्वक्पत्रांकृष्णजीरको२

पृथुःस्यान्महतित्रिषुत्वक्पत्रांकृष्णजीरेथपुमान्मानपातरे२

मंगमिववेरंशरीरमस्य२, सुवर्णजेरणमस्या।

महौषधंतत्स्यात्‌विषापालमुने। कल्पवापीरारवोस्यां१

अ० को० तं जीरनाम जीरकोजीरणोजाजी १६ कणाः कालाजीरनाम क्षुद्रजीरके सुषवी को

रवी पृथ्वी पृथुः कालोपकुंचिका आर्द्रनाम आर्द्रकं शृंगवेरंस्यात्‌ ८ धान्यानाम अ

थ छत्रा वितुन्नकं कुस्तुम्बुरु च धान्याकमथ शुंठिनाम शुंठी महौषधं स्त्रीनपुंसकयोर्वि

श्वं १८ नागरं विश्वभेषजं काञ्जीनाम आरनालकसौवीर कुल्माषाभिषुतानि च अवंति

सोमधान्याम्लं १९ कुंजलानि च काञ्जिकं हिंगुनाम सहस्रवेधि जतुकं बाह्लीकं हिंगु राम

ठं हिंगुपत्रीनाम तत्पत्री कारवी पृथ्वी २० बाष्पिका कबरी पृथुः हलदनाम निशाह्वा

कांचनी पीता हरिद्रा वरवर्णिनी समुद्रलवणनाम सामुद्रं यत्तु लवणं २१ अक्षीवं वशि

रं च तत्‌ सैंधवलवणनाम सैन्धवोऽस्त्री शीतशिवं माणिमंथं च सिंधुजे रौमकं वसु

५५

16

कांचनः कांचनारेस्यात्‌ चंपकेनागकेशरेउदुंबरे। कांजिकंकांजिकंवीरकुल्माषा। सौवीरकांजिकेस्रोतांजनेवदरीफले

वधत्तूरे हरिद्राप्यांचकांचित्रीस्त्रीस्योज्ञकेशरे। अभिषुतंतथासवंतिसोमधान्याम्लामारनालमतरस्मिं

पीतोवर्णत्रिपीतयोःपीताहरिद्रा२ पृथ्वीभूमौमहत्यांचत्वक्पत्रांकृष्णजीरके३

टनाम अलिंजरः स्यान्मणिकः करवानाम कर्कर्यालूर्गलन्तिका टीकणीनाम पिठरः

स्थाल्युखा कुंडं ११ घटनाम कलशस्तु त्रिषु द्वयोः घटः कुटनिपावस्त्री शरावनाम श

रावो वर्धमानकः तवानाम ऋजीषं पिष्टपचनं १२ कटोरानाम कंसोऽस्त्री पानभाजनं

कुपीनाम कुतूः कृत्तेः स्नेहपात्रे कुपानाम सैवाल्पा कुतुपः पुमान् भाजननाम सर्व-

मावपनं भांडं १३ पात्रामत्रं च भाजनं कडछिनाम दर्विः कंबिः खजाका च चाटुपाडई

नाम स्यात्तर्दूर्दारुहस्तकः भाजीनाम अस्त्री शाकं हरितकं शिग्रुः भाजिदंडीनाम अस्य

तु नाडिका कडंबश्च कलंबश्च मशालानाम वेसवार उपस्करः चूकनाम तिंतिडीकं

च चुक्रं च १४ वृक्षाम्लं मरिचनाम मथ वेल्लजं मरिचं कोलकं कृष्णमूषणं धर्मप-

विषकोघृतपूपादैनेत्ररोगांतरेपिच॥ केनजलेनरम्यते मिश्रीक्रियते॥ भिस्यते भक्ष्यते भज्यते सा॥
ओदनमल्लिपांभक्तेवलापाणोदनीस्त्रियां॥ स्थूपक्षिकाःसक्तवः भसभयेभक्तणेच
दीदिविर्धुर्घणेप्रोक्तःअन्नेस्याद्दीदिविस्त्रि अघते॥ अद्यतेसा॥
यामितिविश्वः॥ गव्यंनपुंसकंस्यात्पांरणद्रव्येप्यथस्त्रियांगोसमूहेनलिंगस्तु अन्नंभक्तेचभक्तेस्यात्
गोदुग्धादेश्चगोहिते॥

१५० को० पिष्ठकःस्यात् खमीरनाम करंभोदधिशक्तवः भातनाम भिस्साल्लीभक्तमंधोन्नं ऽन्न।
५८ मोदनोस्त्रीसदीदिविः दधोदनस्यनाम भिस्सटादग्धिका सर्वंवस्तुरसनाम सर्वरसाग्रेमं
इमंस्यपा मांडनाम मासराचामनिश्रावा ऽर्द्ध मंडेभक्तसमुद्भवे जावलीनाम यवागूहस्त्रि
कां श्राणाविलेपीतरलांचसा गव्यंनाम गव्यंत्रिषुगवांसर्वं ५० गोवरनाम गोविट्गोमयंमं।
दुग्धंक्षीरेपूरितेचस्त्रियां छाणानाम तत्तुशुष्कंकरीषोस्त्री दूधनाम दुग्धंक्षीरंपयःसमं पयस्यमाज्यदध्यादिद्र॥
घतमाज्यांवदीतेषु द्रप्सं दधिघनेतरत् घृतनाम घृतमाज्यंहविःसर्पिः माषणनाम नवनीतंनवोद्धृतं तत्काल
एकंदाम्रपर्भीषिता तृदध्मउमनस्पघजस्प॥ घीनाम तत्तुहैयंगवीनंयत् होणोदोहोद्भवंघृतं निर्जलदंडमाररदारनाम दंडाहतंकालशेयं
नरिष्ट मद्देमंप स्यात्॥ मरिष्टमपिगोरसः छाछनाम तक्रंह्युदश्विन्मथितंपादांब्वर्धांबुनिर्जलं दधिपरनाम मंडं ५ ५८ दधिमंडंमस्तु।

[Interlinear glosses:] उनत्ति · माःस्त्रीःसरति · भक्तात्समुद्भवति॥ · सर्वरसस्यअग्रः मंडः · क्षीरंपानीयदुग्धयोःपयःक्षीरेचनीरेच॥ · आज्यंदधिदुग्धवपाादि · घनात्काठिन्यात्अन्यत्। · दंडेनमथ्याहतं। कलशमथपात्रेभवं · गोरसस्यदुग्धस्यविकारत्वात्। · १उदकेनवर्द्धते · अरिष्टमष्टमेतक्रेमृतिकागारेशासवेशुभेमरणचिह्नेच॥ हविःसर्पिर्विहोतव्येः · चत्वारिचोलस्य।

[Right margin:] अर्धोदकंत्वसौनीरेः · मुद्गपर्णे · पर्णादिनाचश्वः · आदितानतकनवनीतंस्यः

एकंवल्लि... दधिज

रुचको बीजपूरे च निष्के दंतकपोतयोः नद्यपोः सर्जिकाक्षारे स्याभरणे द्वे सौवीरि तिखोतस्य १
स्तिकाक्षारे मासयोः सौवर्चलं पित्तगल्पद्रव्ये। तिलको द्रुमरोगाश्व भेदेषु तिलकालुके कांव सौवर्चले मेमो न स्त्रियां तु विशेषके २
पिक्कटके पिच्चर
लेः शर्करा खंडविकृतौ कर्पर शर्करांतरे उपला वालुका शर्करा पुंसि देशे कल शोपि चाश्मनः २
त्रीणि पलो इत्र शलाका। लितमवस्ति तेव ऽपवले त्रिषु शर्करा पाली २
ग्रथसो कर्चलं सर्जक्षारे च लवणांतरे १
अङ्गुरोथसा व्यपवे व्यवलारे
क्वचिदेषो कैलापकेशाकटकेच बर्षाने चामाणि
रक्तोनेन्त्रतं सौवर्चलं तु स्यात् हमिके

पापक्वमांसस्य ५ — पच्यते — विड्यते — सुष्ठु वर्च्यते

सांभरि इति ख्यात — कं कालालवणे नाम पाक्यं २४ बिडं च कृतके द्वयं सौवर्चलं नाम सौवर्चलेऽक्षरुचकं

तिलगुणे — तत्तिलत् कृष्णचूर्णे — खव — पुष्ट संस्पृदते — फलवते — खंडो विकारोऽस्य

कं २ श्यामसौवर्चलं नाम तिलकं तत्र मेचकं खांड नाम मत्स्यण्डी फाणितं खण्डविकारे मि

शृणाति वित्तं सिनोति — कूर्चविकार — क्षीरस्य विकृति — रसालाशाति — मार्ज्यते

श्री नाम शर्करा सिता मसाई नाम कूर्चिका क्षीरविकृतिः स्याद्रसाला तु मार्जिका नाम

निष्ठीयते — वासितपर्यता — शूलेन कृतं

ण नाम स्यात्तेमनं तु निष्ठानं त्रिलिङ्गा वासितावधेः भड नाम शूलाकृतं भटित्रं च शू

उखायां संस्कृतं — मलीपूते — पाकेन संस्कृतस्य व्यंजनादेः देरव्यांतरसंस्कृतस्य पक्वस्य

ल्यमुख्यं तु पैठरं प्रणीतमुपसंपन्नं २५ प्रयस्तं स्यात्सुसंस्कृतं त्रिघृतकादिनिष्ठितः

वेष्टपकमकजलेसुपक्वव्यंजनको:

अन्न नाम स्यात्पिच्छिलं तु विजिलं शोध्य अन्न नाम संमृष्टं शोधितं समे हरितपवार्दे

दग्धत्पक्वं — लभ्यते — नखं तु वेष्टांमिश्रघत्रीवादेः

भर्जितस्य नाम अथ कपोलिर भूत्वा धान्यषील नाम लाजाः पुंभूम्नि चाक्षता चिरवा

सच्यते — चिपिटमिव — धानाम्रष्टयवेकृते चान्याकचूर्णसक्तुषु — पचनं पृथुवंपिवति। नरूपते

नाम पृथुकः स्याच्चिपिटकः २७ धाना नाम धाना भृष्टयवे स्त्रियः पूपनाम पूपोऽपूपः

पृथुकश्चिपिटेऽर्भके हेमः १ — प्रणीतउपसंपन्ने कृते क्षिप्ते प्रानेषिते संस्कृता नो च ४ — लाजः स्यादार्द्रतंदु — अर्द्धोदकः स्वद्विर प्रपुषितलस्य दृष्यः

उपसंपन्नमुदिष्टं विहतेच सुसंस्कृते ४ लेनपुंसकमुद्गीरे — मस्तिबधिकर्षसम्पाः पनार्द्धचपले

विद्यान्तु शाल्मली वेष्टे मंडे वाऽप्रपदामवे — चलिधार्याभूम्नि स्थिता — करकृतपात्रसंध्यापवाकोदन के

अन्नतंनवदोः पुंडे सजे प्रति

वत्सः प्रत्यादिवर्षयोः तर्णकेनोरसिलीवं ४ गवांसमूहः

देवत्सभावमतीत्यादि तीयंवयस्यस्य ४ गवांसमूहः १ वत्सानांसमूहः १

वहः साद्यभस्कंधेवाहेग्यधवहेप्स्विच ५ धेनूनांसमूहः

१४० को० ह्नाम उक्ष्णांसंहतिरौक्षकं गोसमूहनाम गव्यागोत्रागवां वत्सधेन्वोर्वात्सकधैनुके मह।

५७ वृषभनाम वृषोमहान्महोक्षः स्यात् वृद्धवृषभनाम वृद्धोक्षस्तुजरद्गवः उत्पन्नवृषभनाम।

उत्पन्नउक्षाजातोक्षः तत्कालजातवत्ससमूहनाम सद्योजातस्तुतर्णकः वहडनाम शकृत्करि

वदति दमनार्हः नतवत्सः २ ऋषभस्यप्रकृतिः

स्तुवत्सकः स्याद्दम्यवत्सतरौसमौ सांडकरणनाम आर्षभ्यः षंडतायोग्यः सांडनाम षंडोगो

गवांपतिः एषएणइच्छयाचरति। वहतियुगमनेन गलस्यकंबलः

पतिरिट्चरः वृषभस्कंधनाम स्कंधदेशस्त्वस्यवहः गलकंवलनाम सास्नातुगलकंबलः कंवलोनाग...

नस्तकृतमस्य प्रष्ठः अग्रगामितवहति। देदमनकालेकं... नवाषवाहस्य

नासिकायांभवा नस्या। नस्यपाना सारज्जवाउतः ३

वल्लः नाथ्या वृषभनाम स्यान्नस्तितस्तुनस्योतः प्रष्ठवाट्युगपार्श्वगः युगवाहकवृषभनाम

युगादीनांतुवोढारोयुग्यप्रासंग्यशाकटाः खनतितेनतद्वोढास्येदंहालिकसैरिकौ धोरीनाम

धूर्वहेधुर्यधौरेयधुरीणाः सधुरंधराः उभावेकधुरीणैकधुरावेकधुरावहे स ५८

युगंप्रासंगंशकटंवहतिः २ क्रमेणैकैकं ३ तेनहलेनसीरेणवाखनतिः २ हलंसीरंवावहति २ अस्यहलस्यसीरस्येदं २

[illegible]

पीएषसप्तदिवसान्धित्तीरेतत्याप्रते २
एकं नवप्रसूता धेनुः गोष्ठीरस्य १ तत्कालिकान्न सो: लिपा २

कृष्णमाशं सितेनेपि स्यात् कृतेन्च श्रेयसि त्रिषु सप्ततंतो पुमान् क्लीबे
नमस्कारे अन्तकर्मणि ५

नाजाद्यूथनाम यौयूथो भिन्नं पयः तुधानाम अशनाया बुभुक्षा क्षुत् ग्रासनाम ग्रासस्तु कवलः
सहपीतिः तुल्यं च तस्मान्न च समानार्जिघ्धिः
ल्ला र्थकः बहुभिः संमिल्यपाननाम सपीतिः स्त्री तुल्यपानं बहुभिः संमिल्य भोजननाम सग्धिः
उदकस्येच्छा पानमिच्छा अदनं जिघ्रुः अदने लिवद्
स्त्री सहभोजनं तृषानाम उदन्या तु पिपासा तृट् तर्षो भोजननाम जग्धिस्तु भोजनं जेमनं लेह
आहरणं अदनं सुहितस्य भाव: केल्यते केलगतौ केभुक्तो
आहारो निघसो न्याद इत्यपि तृप्तिनाम सौहित्यं तर्पणं तृप्तिः फेलानाम फेला भुक्तसमुज्झिते
कमनं गां पाति गोपाल पति गा च
यथेच्छभोजननाम कामं प्रकामं पर्याप्तं निकामेष्टं यथेप्सितं गोपालनाम गोपे गोपाल गोसंख्य
गां दोग्धि आभमन्तात् भियं राति वद्धुमिदं गवां ईश्वरः
गोधुगाभीरवल्लवाः गोमहिष्यादिकं पादबन्धनं गोधणीनाम द्वौ गवीश्वरे गोमान् गोमी गोकुलनाम
गवां कुलं गवां धनं
गोकुलं तु गोधनं स्याद्गवां व्रजः चिरंतनगोस्थाननाम त्रिष्वाशितंगवीनं तद्गावो यत्राशि
उक्षति उक्षसेचने वृषभः श्रेष्ठ वृषभो अनः शकटं वहति
ताः पुरा वृषनाम उक्षा भद्रो बलीवर्द ऋषभो वृषभो वृषः अनड्वान् सौरभेयो गौ वृषभसमू
गवादि पादं बंधितमिवो पालितः षटदृष्टानतिक्रमस्य ४ गोपो गोपालके गोष्ठाध्यक्षे
आदिना बेरा जा विका दिग्रहः ३ एकं पूर्वं गवां चर । गोपालो नृपगोपे
भद्रः शिवे खञ्जरीटे वृषभे न कदम्बके करिजातिविशेषे ...

पीनमूधो स्या: २ क्षीरमनंडुतमस्या: २

सुखेन संदुह्यते २

वैशाखो मासमेपि मंथान्वेचप्रकीर्तितः ५

१प्र० को० धेनुः स्यान्नवसूतिका दोहलांशुशीलागाईनाम सुव्रता सुखसंदोह्या बहुसूतेवागाई नाम॥

पी वरस्तनो स्तो: द्रोणपरिमितं क्षीरमस्या: द्रोणदुग्धि

५८ पीनोध्नी पीवरस्तनी बहुदुग्धदाघनीगाइनाम द्रोणक्षीरा द्रोणदुग्धा बांधिवरिनेगाईनाम

19 धेनुष्या बंधके स्थिता वरषव्याहनीगाइनाम समांसमीना सा यैव प्रतिवर्षं प्रसूयते॥ प्रप

प्रपतिगा: त्रकींइ। कीलव्ध

ननाम ऊधस्तु क्लीबमापीनं कीलानाम समौ शिवककीलकौ गलबंधनरज्जुनाम न

हे दोहनकाले पादबंधनरज्ज्वो: २ वेपशुबंधनरज्जो: २ मथ्यतेऽनेन कुम्भातिप्रतिघाते

पुंसि दाम संदानं पशुरज्जुस्तु दामनी रईनाम वैशाखमंथमंथानमंथानो मंथदंडके कुठरो।

दंडविष्कम्भाति २ मथ्यते स्या। गर्जगर्जति शब्दं करोति। उष्यते मीयाति। महांति। शृङ्गानि अस्य

स्कंधरोधने २ दंडविष्कंभे दधिगागरीनाम मंथिनी गर्गरी समे उंटनाम उष्ट्रे क्रमेलकमयमहांगः ऊंटवा

करभोमणिवं त्रकनाम करभः शिशुः काष्ठमयपादलंभनाम करभाः स्युः शृंखलिका दारवै पादबंधनैः

धादिकनिर्बांतेषु सो छेदे भिद्यति साबां मेहति। अजनमति

नत्सुतेर २ छेलीनाम अजाछागी छेलानाम शुभछागबस्तछगलिका अजे मिंढानाम मेढ्रोरभ्रोर

उग्रार्भस्यस्यमंथदंडधारक काष्ठस्य २ एकं दारुविकारसंबलानादेबंधन पक्ता सकरभस्य २

गजः छागोल्वे विप्रोरपजेवेधनिस्यार २

अर्जुनः ककुभे पार्थे कार्तवीर्यमयूरयोः मातुरेकसुते विस्मात् मत्स्याः पत्यं १ सुरभ्याः अपत्यं १ उत्पलार्जुनमुपचित्रयोः उत्पलसुवर्णभेदे शोकः केरलेच
धवले पुनरत्यवत् नपुंसकं तृणे नेत्ररोगे स्यादर्जुनी गवि कुषायां वा गच्छति १ नयापुमान् १
दानधां कुदिस्यामपिच क्वचित् २ रोहिणी सोमवल्कोमेकं डरो मोर्मयो गर्वीति विश्वः २ निचिकर्णशिरोदेशोर २ वसति चीरमस्यां १ मान्यते नातगौर्या दिजनी गोब्राह्मणादिभूमिषु चवि विश्व
उत्सर्वधुरीणोपोभवत्सर्वधुरावहः ॥ गाईनाम माहेयी सौरभेयी गौरुस्रा माता च शृंगिणी ॥ अर्जु शृंगेस्त्यस्याः १
रोहितवर्णयोगात् नीचैः क्षरति निचिकी गोस्तनमात्र निचिकी नाम कीर्तिता २
न्यघ्नारोहिण्यौ स्यात् उत्तमा गोनाम उत्तमा गोश्च नैचिकी ॥ नानाचर्णा गाईनाम वर्णादिभेदात्संज्ञाः आर्त्तनाम ... वपवः दिग्र...
शवलयोगात् धवलयोगात् दोहापनेयस्याः देववर्षवमः प्रमाणमस्याः
स्युः शबली धवलादयः ॥ द्विवर्षाणी गाईनाम द्विहायनी द्विवर्षा गौः एकवर्षाणी गाईनाम ए
एकः हायनो यस्याः चत्वारो हायना यस्याः चत्वारो हायना यस्याः त्रयो हायना यस्याः
काव्ह त्वेकहायनी ॥ चत्वारि वर्षाणी गाईनाम चतुरब्दा चतुर्हायणी त्रिवर्षाणी गाईनाम एवं त्र्य
त्रयो हायना यस्याः अवगलितं तोकमपत्यं यस्याः
ब्दा त्रिहायणी ॥ वंध्या गाईनाम वशा वंध्या मृतगाईनाम अवतोका तु स्रवद्गर्भा ॥ वृषभसं
संधानमस्त्यस्याः विहन्ति गर्भं गर्भमुपहन्ति कीं गर्भग्रहणे एकं गर्भ
गकारिणी गाईनाम संधिनी आक्रांता वृषभेणाथ वेहद्गर्भोपघातिनी ॥ कल्यापसर्या प्रज आगमकाल उप
वृषं वहति बालानां गर्भिणी २ वृषं विकरोति नियते वृषेण २
ने वृषे पष्ठौही बालगर्भिणी ॥ सुशीला गाईनाम स्यादचंडी तु सुकरा ॥ बहुसूतागाईनाम व
बहूनि सूतिर्यस्याः परमिस्तुति बष्कयस्त्वेकहायनो वत्सस्तेन न्यस्तैनन्ते
हुसूतिः परेष्टुका ॥ बहुकालप्रसूति गाईनाम चिरप्रसूता बष्कयणी ॥ धेनुक्री व्याइ गाईनाम
देवउ प्रसूता वाः १ वशो जनस्पृहा यत्ते वृषपतन्त्वप्रभृत्तयोः वशा नार्याविं ध्यगं ध्योः हस्तिन्यां दुहितर्यपीति विश्वः ४
संधिनी वृषभक्रांता कालदुग्धोत्तरयोः स्मिपां २ देववृषयोगेन गर्भपातिन्याः २

देविक्रयक्रियापा:२ एकादिदशपर्यंता: संख्येये त्रिलिंगा। ते । तत्पस्य करणं
नएकोविंशत्यादिसंभवतिरनतुविंशत्यएकदलादि २ पंक्तिदशाक्षरं छंदो दशसंख्यावचीषपंतिविंश्व: २
दशशब्दमभिव्याप्य२
मद्दत्तानां । विपणं । विक्रयणं २ मायते ऽनेन

२०

अ० को० सपथ्यकारं नाम क्लीबे सत्यापनं सत्यंकार: सत्याकृति: स्त्रियां विक्रीनाम विपणो विक्रे
विंशतिराद्या यासां ता: संख्या: संख्येय संख्ययोर्वर्तते एकवचनांता अन्यथा विंशत्यादीनां
५८ य: संख्या: संख्येये ह्यादश त्रिषु विंशत्याद्या: सदैकत्वे सर्वा: संख्येयसंख्ययो: संख्यार्थे
द्विवचनबहुवचने: पित्त: तासु विंशत्यादिषु नवतिमभिव्याप्य। त्रिलिंगा: यथा विंशत्याप्रकृषै: कृतं। विंशतिकुडानि इति २
यथा द्वेविंशती ति द्विबहुत्वे स्तास्तासु चानवते: स्त्रिय: पंक्ते: शतसहस्रादि क्रमाद्दशगुणोत्तरं मापननाम॥ यथा दशपंक्तिरूप
त्रो विंशतयस्तिर २ त्रिविकार: मानमपिपरस्य। आधस्यात्सौमाक्षकं। शतं दशशतानि सहस्रं दशसहस्राणि
वोतु श्रोधनं। नास्त्र द्दुंवौ तवं द्रुवयं पाय्यमिति मानार्थकं त्रयं मानं तुलांगुलिप्रस्थै: गुंजा: पंच तु माषकं ते षो डत मित्यादि: २
कर्षाणिचतुष्टयं लोभनो वर्ण: कुरुबिस्त: तस्य हेम्न: पलं। तोलयति तुलउ आने ५
कर्षेनाकर्षणि श्रीअक्षे: २ शाक्ष: कर्षोऽस्त्री पलं कर्षचतुष्टयं सुवर्णबिस्तौ हेम्नोऽक्षे कुरुबिस्तस्तु तत्पले तुलास्त्रि तुलासाद्दश्यमानयो:
मानप्रभेदे पु नपुंसकं ५ प्राचीयते स्म शकटेन उह्यते गृह्णाणदारुवधाय पी
भार: स्याद्वीवधे वि यां पलशतं भार: स्याद्विंशतिस्तुला आचितो दशभारा: स्यु: शाकटो भार आचित: का डिकायाम पी प्रियते य
क्षेपस्तानाद्विसहस्रे कैरजतस्थूपस्य ताम्रस्यापि। पणयति नेन अष्टकोऽसनुवे व्यालिमरिमाणोत्तरं त्रिषु। रक्षोपलशते भाडे ५
के २ कर्षस्यापि। कार्षा र्षापण: कार्षिक: स्यात् कार्षिके ताम्रिके पण: अस्त्रियामाढकद्रोणौ खारी वाहो निकुंचक वाहे ऽश्वमानयो: वधे
आपणेन। आपणा: प्रस्यो स्त्रियां मानभेदे साना वस्तुच्च वस्तुति १ एकतांम्रकृतं कार्षापणस्य एकं तेर्वर्तो दशांगुलमानस्य निकुंचति २ वाहनवाहे स्यात् २
कर्षस्य कर्षेणवा आपणे: २
कार्षापणो: स्त्री काकिणि: कुडव: प्रस्थ इत्याद्या: परिमाणार्थका: पृथक् अंशस्तुरीय: पाद: स्यात् वांटानाम ५८
के पणषोडशी पिच २ अक्षोरथस्याव यवे व्यवहारे विभीतके सापकेशकटे कबैत्ता तेचात्मनिरावणे अक्षसौ वर्चले तन्ये हृषीके स्यात् अतः
वा होविंशति विशेषेभि अविकास्यादने नतु प्रवर्तते: पंच। पलप्रमानमासपो: ५ सुवर्णेति स्वर्णकिषेसु वर्णचिमस्वातरे स्त्री कमाशः ६ तिलकीवे कांचने द्रस्वंदने इति विश्वः ६
वारीभि: सप्तमाने प्रकीर्तिता: पणं प्रकुं चकमुष्टि: कुडव: प्राहेन मानीमविकामाने आचित: शकटो अपे पलानां मयुत द्वयं तोणं स्त्रियामाढको स्याद्रकादि चतुष्ट पेषु मान द्वापी
सच्चतुर्थं चत्वार: कुडवा: प्रस्थ चतु: प्रस्थमथाढक ... इत्यादिभिर्वाहो मानस्याद्रपूर्ककाषापि ... शकादिके घृते व्यवहारे भतोयने २५
न: द्विद्रोण: शूर्प अथ तेसार्धं शूर्पो भवेत् खारी दिशुर्व्यागो ... तामेव भार ... वाहोवार स्वत ... पके कं १

को
वैदेहो वाणिजके श्रेष्ठा ... स्यासुते — मिथस्पर्द्धायां — वषति — रूलगस्त्रिपणपो: १ — वाणिज क्रिया वाणिज्या पां पुमान् — वाणिज कोच करणान्तरे २ — खरस्तज्ञानते ... उप पसो रासभोऽश्वाः २
क्रिच २
उणः स्यात्ति १ — वालेयो गर्धभे पुंसि मदो बलिहन्तेत्रिषु २ — ... जंतरोगप्रभेदयोः २
गर्दभः श्वेतकुमुदे गर्द ओगंध ... रासभे गः १

णोर्णायुमेषवृष्णय एडके ७ उष्ट्र मेष अजा समूह नाम ३ छागो अज वदे स्यादौष्ट्रकौरभ्र।
चक्र वक्रमणे। नदस्यात्ति। बलपेउपहारय। रासहसा ... गर्दभाद्वे। खंम खविलमातरायितमस्य २
कौजकं गर्दभनाम चक्रीवन्तस्तु वालेया रासभा गर्दभाः खराः वणिक विशेषनाम वै
वैतिश्रितं देहउपच — सार्थं वहति
पोपस्य २ — पण्यमाजीवो पस्य। आपणो व्यवहारो ऽस्यास्ति। क्रयविक्रयाभ्यां जीवति
देहकः सार्थवाहो नैगमो वाणिजो वणिक् पण्याजीवो ह्यापणिकः क्रयविक्रयिकश्च सः
विक्रीणाति — विक्रयेणजीवति — क्रीणाति — क्रयेणजीवति। हे ग्राहकस्य ४
वेचनहारनाम विक्रेता स्याद्विक्रयिकः ग्राहकनाम क्रायकः क्रयिकः समौ क्रयविक्र
वणिजां कर्म — मूलेनाप्यं वसत्यत्र। अवक्रीयते ऽनेन। — परिपण्यते व्यवहारेण
यनाम वाणिज्यं तु वणिज्यं स्यात् मूल्यं वस्नोऽप्यवक्रयः नीवी परिपणो मूलधनं लाभ — मूलं च तद्धनं च ५
लभ्यते। अधिकारूढं। फलति — परिवर्तनं। परिवर्तनं — निमानं
नाम लाभोऽधिकं फलं अदलाबदलानाम परिदानं परीवर्तो नैमेयनियमावपि थाप — मेङ् प्रणिदाने ३
उपनिधीयते। न्यस्यते ... पस्य २ — प्रतीपदानं — तस्यार्पणं — ... निक्षेपणस्य २
णनाम पुमानुपनिधिर्न्यासः तदर्पणनाम प्रतिदानं तदर्पणं वस्तुप्रसारीनाम क्रये प्रसा
क्रीयते — विक्रीयते — पण्यते इति — मूल्यते — ... विक्रयक्रिया कर्मणः २
रितं क्रय्यं क्रेयं क्रेतव्यमात्रके क्रयाणानाम विक्रेयं पणितव्यं च पण्यं क्रय्यादयस्त्रिषु।
फले फलकसस्य पोः त्रिफलां पांच कंकोले शल्लक्येबुधि। वस्तवस्त्रे धने मूल्ये भूतौ चेति ४
... स्यापि ...स्म — एकं द्वे ... प्रसारणपोऽस्य १
नीवीस्त्री कटिवस्त्रबंधने मूलद्रव्यपरिपणे ४

श्वेतो वीणादिभेदयोः स्त्रिता वराटिका कपर्दः ॥ मलमपि तिरस्कः २

लोहकांतिनी कुचा ॥ लीवं तूत्ये ॥ त्वपुत्रेत्वे १ स्त्रियां छद्मचारयोः पित्तले लोह किट्टे च १ ॥ आरकूटो स्त्रियां स्त्रियां रीतिस्तु रीतिकौ ॥ नम्यते नमकांतायां १

०अ०को० अतस्त्रिष्वपि पित्तलन्नाम रीति। स्त्रियां मारकूटोऽस्त्रियां मथ नागवानाम शुल्वं म्लेच्छमुखं

द्व्यष्टं वरिष्ठोदुम्बराणि च लोहनाम लोहोऽस्त्री शस्त्रकं तीक्ष्णं कालायसायसी अश्म

सारोऽथ मण्डूरनाम मण्डूरं सिंहाणमपि तन्मले लोहविशेषनाम सर्वं च तैजसं लोहं

लोहविकारनाम विकारस्त्वयसः कुशी कान्वनाम सारः काचोऽथ पारानाम चपलो

रसपतिधातूनां। पारदयति। एकं महिषशृङ्गस्य।

रसः सूतश्च पारदे गरलनाम गवलं माहिषं शृङ्गं अभ्रकनाम अभ्रकं गिरिजा

नमलमस्य। पुवीरदेशे भवं कपोतवर्णत्वात्। यमुनापाद्भवत्वात्

मले सुरमानाम स्रोतोंजनं तु सौवीरं कापोतांजनयामुने नीलाथोथानाम तुत्थांज

नं शिखिग्रीवं वितुन्नकमयूरकं रसोतनाम कर्परी दार्विकाक्वाथोद्भवं तुत्थं रसांजनं

रसोगर्भो ऽस्य। ताक्ष्र्यशैले भवं। स्वर्णमखीनाम

रसगर्भं तार्क्ष्यशैलं गन्धकनाम गन्धाश्मनि तु गन्धिकः सौगन्धिकश्च कुलत्थीनाम चक्षु

21

अंशो विभाजने प्रोक्त एकदेशे विवस्तुनः १
भज्यते
भागः स्यादर्धके भाग्ये एकदेशे च पोः १
वंट्यते। वटि विभाज
वसा तोऽर्थे धनं वा हान्त १
वित्तं कीर्तिवंधने वाच्य लिंगं ख्याते विचारिते १
ऋच्यते धनं तु गोधने वित्ते १

अंशो भागो तु वंटके ॥ द्रव्यनाम ॥ द्रव्यं वित्तं स्वापतेयं रिक्थमृक्थं धनं वसु ॥ हिरण्यं द्रविणं द्यु-
अंश्यते। दाति सुखं ॥ १२ ॥ कुप्यते
म्नमर्थरैविभवा अपि ॥ भंडारनाम ॥ स्यात्कोशश्च हिरण्यं च हेमरूप्ये कृताकृते ॥ ताभ्यां यद-
घटितापघटिते
गरुत्मतो जातत्वात्। मरकतं रत्नमनेन। अश्मनो गर्भः हरितवर्णो मणिः
न्यत्तत्कुप्यं रूप्यं तद्द्वयमाहतं ॥ मरकतमणिनाम ॥ गारुत्मतं मरकतमश्मगर्भो हरिन्मणिः ॥
शोणं च तद्रत्नं च। लोहितमेव। पद्ममिव रागोऽस्य। मुक्तद्व
पद्मरागमणिनाम ॥ शोणरत्नं लोहितकः पद्मरागोऽथ ॥ मोतीनाम ॥ मौक्तिकं मुक्ताथ ॥ मूंगा-
विशेषेण द्रुमः रमंतेऽस्मिन्। मण शब्दे मरकतादि मुक्त
नाम ॥ विद्रुमः पुंसि प्रवालं पुंनपुंसकं ॥ रत्ननाम ॥ रत्नं मणिर्द्वयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि च ॥
हिनोति। हट दीप्तौ तप्यतेऽनेन शातकुंभ पर्वते गंगायाः पत्यं। कुर्वति
सुवर्णनाम ॥ स्वर्णं सुवर्णं कनकं हिरण्यं हेमहाटकं तपनीयं शातकुंभं गांगेयं भर्म कर्वुरं
चमीकरे आकरे भवं जातं। महच्च तद्रजतं च। काचि दीप्तौ। कृतस्वर आकर विशेषे। जंबूरस स्पत्यं भवं। १९
चामीकरं जातरूपं महारजतकांचने रुक्मं कार्तस्वरं जांबूनदमष्टापदोऽस्त्रियां ॥ सुवर्णा-
अलंकार संबंधि सुवर्णं। दुष्टो वर्णोऽस्य अनेन वा। खर्जूरपूर्णे
लंकारनाम ॥ अलंकारसुवर्णं यत् शृंगीकनकमित्यदः ॥ रूपानाम ॥ दुर्वर्णं रजतं रूप्यं खर्जूरं
कनकं धत्तूरे कांचनारे च कालिपिप्पके। मणिः स्त्रीपुंसयोरश्मजातौ मुक्तादिकेऽपि चेति विश्वः ४
पिचा ३ शृंगी लोह सुवर्णं चेति हेमः २
गांगेयः स्यात्
रजतं त्रिषु शुक्ले स्यात् क्लीवं हारे च धवले १
भूषणे कनकं शृंगीति नाममाला १
रूप्यः स्यात् सुंदरे त्रिषु आहतस्वर्णरजते रजते च न पुंसकं।
अष्टौ धातवः पदानि

नेपालेमनःशिलास्यात् सुवर्णं नवमाल्यं पीतिविष्टः१
त्वक्क्षीरं वंशजा ७ श्वादीरीव कौनटति ७ गोला गोदावरीसत्वोः कनटी दर्शपोश्च त्रिपंचयवजा नेमं दन्ते वालिंजरे बालखेलु नेद्युगोलस्या
वैएवीर ग्रन्थिकं पिप्पलीमूलं गुग्गुलग्रन्थिपर्णपोः करीरे इति दैवते ग्रमाणकपेषकपकोमिधेयवत्
पवनाताक्षार दवः१
गोलोमीश्वेतदुर्वीयां स्याद्वचाभूतकेश्यपोः५ महदेवाख्यपांऽवैष ग्रथसौवर्चलसर्जिक्षारे चलवणान्तरे
रुचकोवीजपूरेचत्रिके दृतकपोतयोः
गांधिलिंपाति वर्चदीप्तौ नदयोः सर्जिकाक्षारे यवाग्रजः माल्यपोः

१अ०को० नेपालदेशजमनःशिलानाम नैपालीकुनटीगोला यवक्षारनाम यवक्षारो यवाग्रजः पवनाग्राजायते१

सर्जिकाक्षारसजःक्षारः कपोतवर्णत्वात् सुखंवर्चयति सुवर्चलायाइदं दीप्यते नेन

६२ पाक्योऽथ सर्जिक्षारनाम सर्जिकाक्षारः कापोतः सुखवर्चकः सौवर्चलं स्याद्रुचकं वंश

त्वक्क्षीरं वंशजा त्वक्क्षीरी वंशरोचना शिग्रोजायते श्वेतमरिचं द्रव

22 रोचननाम त्वक्क्षीरी वंशरोचना सृञ्जनबीजनाम शिग्रुजं श्वेतमरिचं ईषमूलनाम

मरत्विषते ग्रन्थिमतिकेति पिप्पल्यामूलं चटकाशिरइव

मोरटं मूलमैक्षवं पीपलामूलनाम ग्रन्थिकं पिप्पलीमूलं चटकाशिर इत्यपि [illegible]नाम गो शिरोनाम पिप्पलीमूले

गोलोमाभिधं भूतानां केशद्व पत्राण्यंगमस्य रक्तंचंदनामवृद्धि रक्तसारद्रवस्य त्रयाणां कटूनां समाहारः त्रिशेषेणाश्नाति

लोमीभूतकेशीनां रक्ताञ्जनीनाम पत्राङ्गं रक्तचंदनं त्रिकटुनाम त्रिकटु त्र्यूषणं व्योषं त्रिफ त्रयाणां ऊषणानां समाहारः४

त्रयाणां फलानां समाहारः शोचति प्रवरोऽधमो वर्णो यस्य वृषं धर्मं लिनाति

फलानां त्रिकं२ लानाम त्रिफला तु फलत्रिकं ॥ इति वैश्यवर्गः ॥ शूद्रनाम शूद्राश्चावरवर्णाश्च वृषला

जघन्याज्जातः अंबष्ठश्च करणश्च तौ आदिर्येषां आदिनाआदिग्रहः२

श्च जघन्यजाः आचाण्डालात्तु संकीर्णा अम्बष्ठकरणादयः शूद्राविशोस्तु करणोऽम्बष्ठो वै करणं हेतुकर्मणोः

वैश्यायांचद्विजन्माच तयोः सुतः१ शूद्राक्षत्रिय तयोः सुतः१ क्षत्रियाचविट्च तयोः सुतः१ अर्यो च क्षत्रियश्च तयोः सुतः१

मागधोमगधोद्भू श्यात्द्विजन्मनः शूद्राक्षत्रिययोरुग्रो मागधः क्षत्रियाविशोः माहिष्योऽर्यात्क्षत्रिययोः क्षत्ता ६१

ते अश्लिज्जीरकवंदेनोः जघन्यमेहनेलीवंचरमेगहिते स्ववत्२ पत्राङ्गंतद्वपोभूर्जेपद्मकेरक्तचंदने४ शूद्राचविट्च तयोः सुतः२ अंबष्ठोदेशभेदेपि विप्रा

वैश्यतः क्षत्रियायां मागधीस्याच्च अश्वः शूद्रायां क्षत्तात्साद् उग्रः तिक्त कटे सीक्वात्तद्वयोः प्रोक्तः१

पिप्पलीशूर्पीभावविशेषश्च१ स्यामुते विप्रश्चयोस्त्रयोः लोणकांस्यायां मायूपकशोः

वस्तुष्पः केतके पुंड रीकसं सकपाद पेकुलात्यिका ममुग पोः लिखाम सिति तिः स्पवतु । १ वस्तुष्पा असमकारी चकुलाती चकुलायिकाद
पिंजरे श्यांतरेपीतिकावल सिंचुपीतके २ रीतेः कितलस्य पुष्पमिव १ कुसुमनाम्नाके तिसृकोशः ६
पीतनं पीतं दासि रीकुंकुमे हरिताले च २ पुष्पस्यकेतु रिव १ अनम् चत्वारि रीति कावे
हरितालं तु कर्ब्बुरं जो दन्ते तरमेउ कुः २ ४ धापमाना पंजा

चक्षुष्ये हिता १ स्यां कुलाल्यां तु कुलत्थिका पित्तलकामलनाम रीतिपुष्पं पुष्पकेतु पोष्पककुसुमांजनं ६ तस्य मलस्य १

अश्मपति । हरितालमलंताल वएकिंनेरम षर्णं ५ अथ विपुष्पितिः
पालं स्याद्र्भ रितालनाम पिंजरं पीतनं तालमालं च हरितालके । शिलाजीतनाम गैरेयं अश्मपंगिरिजं अश्मजतु शिलाजतु । २ गिरिजं तु
हरितालपोः २ शिलापाजतु रव ३ कलमज्जेनं गंधवात्सा । गोजलाति पाति रघुपचति
अश्मजं च शिलाजतु बोलनाम बोलगंधरसप्राणपिंडगोपरसाः समाः समुद्रफेननाम डिंडीरोब्धिकफः फेनः सिंदूरनाम सिंदूरं नागसंभवं सीसानाम नागः सीसकयो
डिंडीति शाब्द रपति ... कफ्फूरव । नागतीसं संभवो स्य नगेभव
वोगेधातुसंवे धेरुषं त्रपते रंगगती वगति
गं वङ्गः वधालि ४ रंगनाम त्रपु पिच्चटं रंगं वंगे ५ बीजीकर्पासनाम पिचुस्तूलो स्य कुसु
रंगसीसक पोलुपु ५ कमलात्तु उत्तर पिचुलो कुषमध्य ... तूलसाध्यमप ...
भानाम ... थकमलोत्तरं स्यात्कुसुं भं वह्निशिखं महारंजनमित्यपि ऊननाम मेषकं
वल्लरु ऊर्णायुः शशलोमनाम शशोर्णं शशलोमनि मधुनाम मधु क्षौद्रं माक्षिकादिमोमं
मधुनउत्छिष्टं मनःशब्द ... मनस्ता गुप्ता मःशः शिलेवं नागानां जिहूरव
नाम मधूच्छिष्टं तु सिक्थकं मनःशिलानाम मनःशिलामनोगुप्ता मनो ह्वा नागजिह्विका
रक्तचूर्णके सिंदूरी रोचना ... रक्तवात्तिका धातुके चन्द्र ४ शाणाह्न ... सि बोलका ... जीवे । त्रलेव ... पूलिंगः
कपति ... ध्रूमि ... ती व तंतरेष । पित्तटोने ... रोगेसांत ... वृत्ती तके । पिंडे ... ज पाप ... लेवो लेगासि हपो कैव
ऊर्णा तु ... रोमंगे मेषकंवलमेषपोः २ रंगपो ४ वंगः कर्पासि ... वंग तोः वालेसादे पिंडा ...
कुसुंभपोः ३
... पुष्पं ... मधुनो तु मधु ...

शुल्वघट्टनं शील्पमस्य १ ताम्रं कुट्टयति २ तद्योति वर्द्धच्छेदने वर्द्धते १ त्वष्टा पुमान् देवशिल्पनत्वष्टा आदित्य भिधयो १ तक्षति रथं करोति तक्षा काष्ठं तटति २
दिवाकीर्तिस्तु पुंलिङ्गा मापितं तावसायपनोः २ नखो नाम तनवसानं यस्य १ कुत्सितं कौटः कौटं स्वाश्रितं ४

अ॰ को॰ शौल्विकस्ताम्रकुट्टकः वाडिनाम तक्षा तु वर्द्धकिस्त्वष्टा रथकारस्तु काष्ठतट् ग्राम
६२ वाडिनाम ग्रामाधीनो ग्रामतक्षः स्वाधीनः वाडिनाम कौटतक्षोऽनधीनकः नाइनाम क्षुरि
मुंडं करोति २ दिवाकीर्तिरस्या नापितं शाश्वतो निर्णिजः मुक्तो रंजरागे
मुंडिदिवाकीर्तिः नापितांतावसायिनः धोबीनाम निर्णेजकस्तुरजकः कलालनाम शौं
शुंगसुरापण्यमस्य मंडं सुराग्रं संहरति जवं प्रलति प्रजा आजीवोऽस्य देवाः आजीवोऽस्य
डिको मंडहारकः गडरियानाम जाबालः स्यादजाजीवः देवपूजकनाम देवाजीवस्तु दे
देवान् जीविका यं शाति शंबरासुरदेवस्येयं मायां करोति प्रतिहारो व्याजः प्रयोजनमस्य
विश्वं मातियस्यां
लः मायाकारनाम स्यान्माया शाम्बरी इन्द्रजालकारकनाम मायाकारस्तु प्रतिहारकः इन्द्रजालिकस्य ४
शिलालिप्रोक्तसूत्रमधीयते शैलूषस्य अपत्यं जायाजीवति कृशाश्वेन प्रोक्तं नटसूत्रमधीयते नटनृतौ
नटे विल्वे च शैलूषः २ नटनाम शैलालिनस्तु शैलूषा जायाजीवाः कृशाश्विनः भरता इत्यपि नटाः चारणा भरतस्य मतेः शिष्याः पद्याविभर्ति स्वांगं २
चारयंति कीर्तिं कु देवर्द्धिविदूषकस्य २ भरजः शीलमेषां
कुत्सितं शीलमस्य स्त्री वा कुशीलं वाति वा २ म चारणास्तु कुशीलवाः मर्दलियानाम मार्दंगिका मौरजिका हस्तवादकनाम पाणिघाः पाणिवाद
वेणुं धमति वेणोर्विकारः वेणवं तत्शिल्पमेषां २ वीणां वादयंति पाणिं वादयंति २
पाणिं हंति १ घाः वंशलीवादकनाम वेणुध्माः स्युः वैणविकाः वीणावादकनाम वीणावादास्तु ६२
मायास्याच्छांबरी बुद्धौ मायः पीतांबरे सुरे ४ मृदंगः तत्कृतणि पानघादनं शिल्पमेषां २ रंगावतारी शैलूषोऽन्यो भरतभारतादिति बहुचस्पतिः २
८३

शूद्रायां वैश्यात् उत्पन्ना पार॰

क्षत्रः पारदपारशवोः शस्त्रैरितवंदि ब्राह्मण्यां क्षत्रियाज्जाते तज्ज्ञा॥१

शिल्पिनु वाच्यवत् कारोः शिल्पी कोलदलो बधौ॥

वैदेहको वाणिके शूद्रा वैश्यात् शेयिच॥१

तंतुवायस्तंत्रवायश्च नापितो रजकस्तथा पंचमश्चर्मकारश्च कारवः शिल्पिनो मताः॥

श्रेणिः स्त्रीपुंसयोः पंक्तौ समानशिल्पी संहतौ॥ स्यमाल्यनदी भेदे रथकारस्तु माहिष्यात् करण्यां जेवनाद्दा॥१ वैश्यात्क्षत्रियसुतान्

मालिकास्स्यास्त्रस्त्रीपुंस्त्रीवालंकरणेऽक्लिबे वदिमात्रे तु मा लिकः॥६ कुलकश्चपयो तेस्यात् संवद्ध श्लोक संहतो

पुंसि वृत्तिकांकाकेड = कुलश्रेष्ठ कथ्य

पाशूद्रयोः सुतः ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतः तस्यां वैदेहको विशः रथकारस्तु माहिष्यात्

चंडिकोपे करोति

करण्यां यस्य संभवः स्याच्चंडालस्तु जनितो ब्राह्मण्यां वृषलेन यः कारीगर नाम कारुः

एकं सजातीय शिल्पी संघस्य॰ शिल्पम स्यास्ति स्त्रीपुंसौ श्रेणिः सेवायां कुलं संस्थानेवं कुलश्रेष्ठ वचमस्त्यस्य

शिल्पी संहतैस्तैः द्वयोः श्रेणिः सजातिभिः शिल्पी नायक नाम कुलकः स्यात् कुलश्रेष्ठी॥

कुंभकारी कुलथ्यां च पुंसि स्यात् कुंभकारके॥ कुलं प्रवर्त्तते॥ पृ के कुलालः क कुंभे कुंभकारे नतानि॥

माली नाम मालाकारस्तु मालिकः कुंभकार नाम कुंभकारः कुलालः स्यात् लेपकर ना-

पलं मांसं तन्तुल्येन म दति गंडति॥ वस्त्रैक देशाभिवकरोति॥ लिपति तंतून्वपते कुंभवंक त्सितु वा विंदति तुन्नं छिन्नं वपति

म पलगंडस्तु लेपकः जलाहा नाम तंतुवायः कुविंदः स्यात् दरजी नाम तुन्नवायस्तु सौ- सूचीशिल्पमस्य

रंगेण आजीवति। चित्रं करोति शस्त्रं मार्ष्टि असिं धावति धावुगतिशुद्ध्योः॰

चिकः चितेरा नाम रंगाजीवश्चित्रकरः शकलीगर नाम शस्त्रमार्जोऽसिधावकः चमा-

चर्म करोति लोहं करोति

पद्यते नेन इति पादूं करोति॥ स्वर्णं करोति कलाश्च आदत्ते रुक्मं करोति शंखः शिल्पमस्य कंबुः शिल्पमस्य।

र नाम पादूकृच्चर्मकारः स्यात् लुहार नाम व्योकारो लोहकारकः सुनार नाम नाडिंधमः स्व- नाडीं वंशनालीं धमति॥

र्णकारः कलादो रुक्मकारकः शंखकार नाम स्यात् शांखिकः कांबविकः ताम्रकार नाम

व्यो इत्यव्ययं लोहवीजवाचीति श्रीभोजः व्यो करोतीति॥

प्रमांसंकसति १ प्लवः श्वपचेधमे १ मृगयुः पुंसिगोमायौ आखेटवपरमेष्ठिनि २ किरातो म्लेच्छभेदे स्यात् भूनिंबे स्वल्पवपुषि १ शबरः म्लेच्छभेदे स्याज्जले च हरिणे १ पुलिंदः म्लेच्छभेदे च

एकं तरुणपशु १ कौलेयकः सारमेयः कुलीन इति २ गीर्वाणसप्तकोपेतः शोभाकं बाहुवचः सौम्ले च्छ

॥ श्लो० कों० चांडालपुक्कसाः म्लेच्छभेदनाम भेदाः किरातशबरपुलिंदा म्लेच्छजातयः पारधीनाम

विध्यति मृगवधेनाजीवति। मृगान् वधार्थं याति।

लुब्ध ६५ व्याधो मृगवधाजीवो मृगयुर्लुब्धकोपि सः श्वाननाम कौलेयकः सारमेयः कुक्कुरो मृ

मृगान् दशति २ शुनगतो भषति श्वपति

गदंशकः शुनको भषकः श्वा स्यात् हडकायाकुत्ताकुनाम अलर्कस्तु सयोगितः अहेडी

विश्वकं सर्वं द्रवति। मृगयायां कुशलः

श्वाननाम श्वाविश्वकद्रुर्मृगयाकुशलः कुत्तरीपानाम सरमा शुनी ग्रामसूकरनाम।

विट्चरति

विट्चरः सूकरो ग्राम्यः तरुणपशुनाम वर्करस्तरुणः पशुः सिकारनाम आच्छोदनं मृग

दक्षिणे ईर्म व्रणमस्य

व्यं स्यादाखेटो मृगया स्त्रियां दक्षिणपार्श्वघायलमृगनाम दक्षिणेर्मा कुरंगकः चोरनाम

स्तेनयति दस्युपदत्तये मुष्णाति

चौरैकागारिकस्तेनदस्युतस्करमोषकाः धाडीनाम प्रतिरोधिपरास्कंदिपाटच्चरमलि

चोरस्य कर्म स्तेनस्य कर्म।

म्लुचाः चोरकर्मनाम चौरिका स्तैन्यचौर्ये च स्तेयं चोरानीतधननाम लोप्त्रं तु तद्धनं चोतं

चोरः पटच्चरेपि स्यात् चोरा पुष्पा पधावपि २ स्तेयं स्तैन्यं च चौर्यं स्यात् दक्षिणारुर्लुब्धयोगात् मलिं धत्ते म्लोचति

मलिम्लुचो मासभेदे चोरश्चलवत् २ चौरिका चोरिके स्त्रियां दक्षिणेर्मा कुरंगः लोप्त्रं धनं लोप्त्रं चोरितं १

नयोः प्रमान्दृति विश्वः १

जीवान्नमंतकः१ शाकुनान्हंति१ वागुरया जालेन चरति१

वितंसेन मृगपक्ष्यादिबंधनोपायेन चरति२ जालेन चरति

कूटेन मृगादिबंधनयंत्रेण चरति२ अपक्कं वंसीदति४

वीणाशिल्पमस्य१ वैणिकाः॥ भेडिनाम जीवांतकः शाकुनिको वागुरिनाम द्वौ वागुरिकजालिकौ॥

मांसं पण्यमस्य२ भृतिं करोति भृतिं वेतनं भुंक्ते

कसाइनाम वैतंसिकः कौटिकश्च मांसिकश्च समं त्रयं मजूरनाम भृतको भृतिभुक्

कर्म करोति२ वेतनेन जीवति वार्तायावहः विवधं वहति भारं वहति। भारोऽस्ति वाह्यत्वेनास्य२

कर्मकरो वैतनिकोऽपि सः॥ दूतनाम वार्तावहो वैवधिको हमालनाम भारवाहस्तु भारिकः॥ आस्वादने

वर्णो द्विजादौ शुक्लादौ स्तुपे चैव यशोक्षरे इति विश्वः४ विगतो वर्णोऽस्य। पाम धर्मकृतं मकार्यमस्य। तज्जनेभ्यः पृथक्भूतो जनः। निश्चयेन हीनः। जलाछादने खुधातुः कुप्यते कवर्गद्वितीयादि

रिकः॥ नीचनाम विवर्णः पामरो नीचः प्राकृतश्च पृथक्जनः निहीनोऽपसदो जाल्मः क्षुल्लकः क्षुल्लकश्चेतरश्च सः॥ ल्लेषु

भृत्यते दासस्यापत्यं दासती यो। गुप्यते चेटपरप्रेष्यो। नियुज्यते किंचित्करोति। प्रेष्यते।

कश्चेतरश्च सः॥ दासनाम भृत्ये दासेरदासेयदासगोप्यकचेटकाः॥ नियोज्यकिंकरप्रैष्य

भुंक्ते स्वामुच्छिष्टं परिचरति परेण आचित। परिस्कंदति परस्मात् जात। परैरेधितः संवर्द्धित मंदते तुंदं उदरं परिमार्ष्टि

भुजिष्यपरिचारिकाः॥ पराचितपरिस्कंदपरजातपरैधिताः॥ आलनाम मंदस्तुंदप

नलसति। शीतं करोति। उक्तोष्णः तृष्णा द्वये: दक्ष दक्षो शीघ्रा पेचा। विशाल समाधौ। सुष्टु उत्थानं उद्यो

रिमृजः॥ आलस्यः शीतकोऽलसोऽनुष्णः॥ निरालसनाम दक्षे च चतुरपेशलपटवः सूत्थान।

चंडिकोपे मतंगस्यापत्यं। दिवाकीर्तिरस्य। अधर्माश्रितम ... निषीदति पापम् ग्रामादेरंते वस

उष्णत्वं शीघ्रकारित्वमस्य१ उष्णश्च॥ चंडालनाम चंडालप्लवमातंगाः दिवाकीर्तिजनंगमाः॥ निषादश्वपचावंतेवासि

रतं गमनं करोति। पद्माद्नाशानेन नदी पतेयद्वारः इत्यव्ययपमपकवेध्या॥ दक्षः प्रजापतौ चतुरे ओदाही मेन। जाल्मस्तु पामरे ...

उष्णोग्रीष्मे पुमान् दक्षाशीतमोरत्वलिंग ... इति विश्वः४ सदृवषभे ... परपोषितस्य२ मंद स्त्रीत्वोच्चमू

कः१

... मे दक्षात्मे दिन्नामिति विश्वः२

... लवः ... कपोलशब्दे कारंडवे क्लेछ जातो भेकक तैलपोः। पटर्दक्ष्ये चनीरोगे चतुरेष्वभिधेयवत्

कमनिम्नमशीभागे कुलके जलवापसे। कैवर्तो मुक्तके गंधत्र तो पिसाल पुंसके

चंडालस्य वल्लकी १

वकुले शाणः पुंसि स्यात् शाणम थच्चतुष्टये लोहादीनां च निकषे धारणी प्रावर्णान्तरे २ स्य

निकषः शाणफलके वेधनीतुल्ला स्फोटिन्यां स्फोटनी वषदंशिका हिसुवर्णच्छेदनद्रव्य ४ इष्यतेऽनया

मूषा मुष्णात्यावर्तनं मूषीति शब्दार्णवः २

देवरिणादि शलाकायाः ३ वर्णादेरावर्तनपरीक्षार्थं शिल्पमाय। नापाः वार

१अ० को० वीणा चांडालवल्लकी स्वर्णतोलवा टतराजू नाम नाराची स्यादेषणिका कसौटीनाम शाण शाण्यते शाणयते

निकषति व्रश्च्यतेऽनेन पत्रमिव परशुः इष्यतेऽनया तूल्यतेऽनया

त्रीणि ई (?) सुव र्णपरीक्षणपाषा

णस्तु निकषः कषः परशुनाम व्रश्चनः पत्रपरशुः सुनार कुंचीनाम ईषिका तूलिके समे

णस्य २ वक्रादिती क्ष्णीकरणयंत्रस्य लनोऽर २ तेजसो विकारस्सुवर्णादिरावर्त्यतेऽस्मात् भष्यते चर्मणा प्रसीव्यते

स्वर्णकार चिमटानाम तैजसावर्तनी मूषा धातुधमनीनाम भस्त्रा चर्मप्रसेविका चर्मा

१आस्फोट्यतेऽनया विध्यतेऽनया कृपाम्नुणाति कृतति वृक्षमत्ति=१ प्रदम्बाणे ४

स्फुटभेदने ४ द्वे मुक्तादिवेधिन्याः ५ नाम १आस्फोटनी वेधनिका कतरणीनाम कृपाणी कर्तरी समे बींधनीनाम वृक्षादनी

वृक्षं भेत्तुं शीलमस्याः। टंकव। टंकयति। पाषाणो दीर्यतेऽनेन। क्रचशब्दे= क्रचति क्रंचति करेण कराद्वा पतति।

द्वे काष्ठतनूकरणसाधनस्य ५ वृक्षभेदी टांकिनाम टंकः पाषाणदारणः करवतनाम क्रकचोऽस्त्री करपत्रं १आरानाम॥

१आ समृच्छति। चर्मणः प्रभेदिका शोभनाऊर्मिः तिष्ठति। अयसः प्रतिमा शीलसमाधौ शलगतौ वा २

स्यादारा चर्मभेदिका लोहप्रतिमानाम सूर्मी स्थूणायः प्रतिमा शिल्पकर्मनाम शिल्पं १शिल्पं स्त्रुवेक्रिया

वोजेद्गतिविश्वः २

प्रतिमीयतेऽनेन। बिंबस्य प्रतिकृति। प्रतिमीयते। प्रतियात्यतेऽनया। प्रकृष्टा छाया। प्रकृष्टा कृतिः प्रतिनिधेः कृति

अ कर्म कलादिकं प्रतिमानाम प्रतिमानं प्रतिबिंबं प्रतिमा प्रतियातना प्रतिच्छाया प्रतिकृति। वार

सु अर्च्यते। प्रतिनिधीयते सदृशी क्रियते= उपमीयतेऽनेन। समुवदत्य। समानद्ववपश्यति

र्चा पुंसि प्रतिनिधिः उपमोपमानं स्यात्सः समाननाम वाच्यलिंगाः समस्तुल्यः सदृक्ष सदृ ९६

गीतादिरूपाचतुःषष्ठिभेदभिन्ना। आदिना सुवर्णकारादिकर्मग्रहः २ स्थूणा सूर्मी स्त्रिभेदगंतरे तुल्यापाः संमिति

उपमानेः येनोपमीयते तदुपमानम् ... तेषु ...

25

सत्सूपकरणं बंधने मृगपक्षिणां कूटपाशनाम उन्माथः कूटयंत्रं स्यात् वागुरानाम॥

मृगो बध्यतेऽनया वरंटति

वागुरा मृगबंधनी जेवडीनाम शुल्वं वराटकः स्त्रीतु रज्जुस्त्रिषु वटीगुणः रस्सनाम॥

उद्घाट्यतेऽनेन घटीयंत्रं सलिलमुद्वाह्यतेऽनेन। कूपात्

उद्घाटनं घटीयंत्रं सलिलोद्वाहनम् प्रहेः बेमानाम पुंसि वेमा वायदंडः सूत्रनाम सूत्राणि

वयनं विशिष्टाकृतिः पुस्तमादरे आदिना काष्ठपुत्तलिकादि

नरि तंतवः वस्त्रवुणननाम वाणिर्व्यूतिः स्त्रियो तुल्ये लेपनाम पुस्तं लेप्यादिकर्मणि पु

पंचभिर्वर्णैः रच्यते। पुत्रीद्रव आदिना काष्ठमृच्छिलादिकृता पिटसंघाते

त्तलीनाम पांचालिका पुत्रिका स्यात् वस्त्रदंतादिभिः कृता सिंदूषडीनाम पिटकः पेटकः पे

विहायसा गच्छति तोलं विज्ञ शीलमस्य शक्नोति वोढुं

टा मंजूषा वैहंगीनाम विहंगिका भारयष्टिनाम भारयष्टि तदालंबि शिकानाम शि

कच्यते ऽत्र पद्यतेऽनया। पादे उपनह्यते पदस्य। नह्यतेऽनया

क्यं काचो जूतानाम पादुका पादूरुपानत् स्त्री सैवानुपदीना पदायतिः वध्रीनाम नध्री

वध्यते त्रिपते ऽनया। ताड्यतेऽनया। कशा प्रादे। चंडालेन कृता।

वध्री वरत्रा स्यात् चाबकनाम अश्वादेस्ताडनी कशा किंगरीनाम चंडालिका तु कंडोल

पूतिका गीत भेदयोः ४ स्यात्तु त्रिका पुत्तलिका दुहित्रो पवित्रलके नापुत्रेशरभेधूते शेववक्ष प्रभेदयोरिति विश्वः ४

काचः शिक्यमणौ नेत्र रोग भेदे मृदंतरे इति विश्वः २

अचेतसां वृन्दमित्येवावर्ग समाप्तः २ २७

अपत्यप्रत्ययान्तेभ्यः॥ औपगवानां समूहः वृकादिस्तत्

अपूपानां समूहः शष्कुलीनां समूहः

२६

त्यो हस्तः। आपैं गोत्रान्तेभ्यस्तस्य वृन्दमित्यौपगवकादिकं आपूपिकं शाष्कुलिकमे

आहुनेस्य एते अचेतसः

वमाद्यमचेतसां माणवानां तु माणव्यं सहायानां सहायता हल्या हलानां ब्राह्मण्यवा

डव्यं तु द्विजन्मनां द्वे पार्शुकानां पृष्ठानां पार्श्वं पृष्ठ्यं यथाक्रमात् खलानां खलिनी खल्या

गलेवह कोश

महस्रवाणां समूहः करीषाणां समूहः २

प्यथ मानुष्यकं नृणां ग्रामता जनता धूम्या पाश्या गल्या पृथक् पृथक् अपि साहस्रकारी

अहिनाचार्मणी आपार्वण

षवार्मणाथर्वणादिकं इति संकीर्णवर्गः नानार्थाः केऽपि कान्तादिवर्गेष्वेवात्र कीर्तिताः

भूरिप्रयोगा ये येषु पर्यायेष्वपि तेषु ते अथ कान्ताः आकाशे त्रिदिवे नाको लोकस्तु भुव

अथ किमर्थमनेकार्थवर्गारंभः यावता पूर्वे पर्यायवर्गेषु पर्याया उक्तास्तत्वनेकार्था अप्युक्ता एवं यथावसाने वानेकार्थवर्गः— लत्र किमित्ति पूर्वं पर्यायेषूक्ता इत्याह नानार्था इत्यनेकार्थाः केऽत्र प्रकरणे कीर्तिता इत्याह केऽपि कान्तादिर्येषां ते कान्तादयस्तेषां समूहो वर्गस्तेष्वेवोक्ता न पर्यायेषु भूरिप्रयोगाभावात् यथा मारुते वेधसि ब्रध्ने पुंसि कः केऽपि तेऽनुनोदिति अतस्तल्लक्षणाय भूरि प्रयोगा ये येषु पर्यायेष्वपि तेषु ते योगोऽनेकार्थवर्गारंभ इत्यर्थः केऽपीति वचनात् नोटप्रभृतयः पूर्वं नैवोक्ताः ये तु शब्दा येषु येष्वर्थेषु भूरिप्रयोगाः प्रचुरप्रयोगाः काव्यादिषु दृश्यन्ते तेषु तदर्थेष्वपि पर्यायेषु कीर्तिताः अपिशब्दादिहापि कीर्तिता इति भावः यथा नाकशब्दः स्वर्गोऽर्थे तु आकाशे योऽशब्दः यथा तु कोऽपि स्वर्गादि कीर्तितं वाचोऽतः सस्मर ए... पर्यायेषु ... तेनैव ... नाकशब्दः ... तेषु नाकशब्दस्य ... आकाश इत्यादि अत्र येषां ग्रन्थानां ते अच्युतादनीयाइत्यवधेयं॥

येषां शब्दाः केषुचित्प्राचुर्येण तेषु तेष्वर्थेषु प्रयुक्तास्तत्पर्यायेषु अपिशब्दान्नानार्थेष्वप्युक्ताः इति न पौनरुक्त्यं दोषः उद्भावनीयः॥

अनेकार्थाः केचित्कान्तवर्गे कान्ता आदयो येषां ते कान्तादयस्तेषां वर्गेषु कथिताः यथा काशः कान्तादयो येषु पर्यायेषु प्रचुरप्रयोगास्ते तेषु कथिताः अपिशब्दादिनापि यथा नाकशब्दः ... पुनरुक्तिर्नैव ज्ञेयेति भावः॥

अतिक्रमस्य॥ क्रमो लंघनरूपस्य एकं आकारणं पूर्वकं भृत्यादिप्रेषणस्य

पर्यायोऽतिक्रमे तस्मिन्नतिपात उपात्ययः प्रेषणं यत्समाहूय तत्र स्यात्प्रतिशासनं सं

यज्ञे स्नातकद्विजावस्थानभूमेः तुल्या रोहपरिणाहे वस्त्रादौ र हेठलीलकड ॥ सः

स्तावः क्रतुषु या स्तुतिभूमिर्द्विजन्मनां निधाय तक्ष्यते यत्र काष्ठे काष्ठं स उद्घनः स्तंबघ्नस्तु

तृणादिगुच्छो मूलन साधनस्य॥ नीवारादि एकं भ्रमरसूच्यादेवमीडति तत्रेति पूर्वान्वयि सः

ग्रहणार्थं कृतवंशपात्रस्येत्यन्ये रव्यातस्य

स्तंबघ्नः स्तंबो येन निहन्यते आविधो विध्यते येन तत्र विष्वक्तते निर्घः उत्कारश्च

द्वे धान्यानां ऊर्ध्वक्षेपणस्य निगरण शब्दादव

निकारश्च द्वौ धान्योत्क्षेपणार्थकौ निगारोद्गारविक्षावोद्गारास्तु गरणादिषु आर

स्य मनस्य कासस्य उद्गीकृत्य यस्य कस्यचिद्ग्राहणमुद्गाहः

चत्वार्युपरमणस्य उपरमो नाम निवृत्यर्थः पुकणा निष्ठीवनस्य श्लेष्मादीनां अभिन्नानीति एकार्थानीत्यर्थः

मस्तु विरतय उपरामेऽस्त्रियां तु निष्ठेवः निष्ठ्यूतिर्निष्ठेवनं निष्ठीवनमित्यभिन्नाः आदिनाज नमिः अवगाहः

वेतास्य क्रियासमाप्तेः क क्लिन्नवमनस्य

नं जवनेऽवतिः सातिशयैवसानेस्यादंचव्यावृत्तिः उदजस्तु पशुप्रेरणमैकरणं पश्चात्तीनेरणस्य नि एके आक्रोशनस्य ग्राह

श्रीउत्थापनाथयत्कोष्ठे
कोष्ठान्तरे गृह्यतेतस्य

निबन्धावेक्षनस्य यत्नवात्स्का यज्ञस्यभागं मध्यतुंचोपंतस्मिन्दारुणि

गार्ह नावतिः यूपाग्रंतस्मिन्निर्मथ्यदासणात्वैर णि इध्मः द्वाविंशतिर्गार्हपत्यो हवनीयौ त्रयो

संस्कृताग्नः यज्ञाग्निविशेषस्य जुहुदेहैण

ग्नयः अग्निचयमिदं त्रेतागौ प्रणीतः संस्कृतौ नलं समस्यपरिचायोपचाय्याव हौप्रयोगा

यताग्नेः अनेनयोदक्षिणाग्निःप्रणीयतेकिंकृत्वा कर्त्तव्ये

णः योगार्हपत्याहवनीयदक्षिणाग्निःप्रणीयते तस्मिन्नोना ग्न्याधानेपीत्वाहोचरु

अग्नेःसमिंधनेसमर्थोपनेयाकृत्तस्याः बिम्बप्रकाशेतु चरुभांडे चरुपाचेइत्य

नाम तम्भुविपौ अरुक्ताम्यनीध्याथ्यान्वयासोदेगिनसमिंधनैं गायत्रीप्रमुखंछंदोहव्यपाकेचरु नेकापेतोत्ता अथप्रमा

अतेश्रावहितप्रेचतोवेदं चियोगातयाज्ञवल्काराविकृतिजो प्रविक्रमि एकमन्त्रेःसंप्रकृतानामान्त्वचमचितस्य स्याल्याप्तिचरुःहव्यस्य

पाकेनउक्षेर यतेसा आमिक्षासातं स्वपिपासः यजनस्य पाकोत्रौ ४

प्रमानं आमिक्षामासे ताम्रेपात्रेवे स्यादधियोगतः पवित्रं यजनं तयइचितं मन्त्राचमिण

खिरीदेनाम प्रजोपमत्रहृतस्त्वचस्थिपःस्वोना

पवदाज्यंसद ध्रौज्ञैरमान्तंतपायतैं हव्यकवोदेवपैत्र्ये उन्नैपात्रेस्त्रुवादिके ध्रुवोपम

वदुत्कमस्मिन्नृ वैयद्तः प्रतिवसति इत्यादेः । यथा उपदेशं विना श्लोकनिर्माणं वाल्मीकेः शीने
वाल्मीकात् श्लोकनिर्माणं

पारंपर्योपदेशे स्यादैतिह्यमितिहाव्ययं । उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्यात् ज्ञात्वारंभ उपक्रमः ॥ यज्ञः — एकं ज्ञात्वा प्रथमारंभस्य

वृहस्पति देव नयज्ञ पितृ मनु यन्मनुः

यज्ञोऽध्वरो यागः सप्ततंतुर्मखः क्रतुः । पाठो होमश्चातिथीनां सपर्या तर्पणं बलिः ॥ एते पंचमहा-

अध्यापनं ब्रह्मयज्ञः पितृयज्ञस्तु तर्पणं होमो दैवो बलिर्भौतो नृयज्ञोऽतिथिपूजनं ॥

नवसप्तायाः तीनः

यज्ञा ब्रह्मयज्ञादिनामकाः । समज्या परिषद् गोष्ठी सभा समिति संसदः ॥ आस्थानी क्लीबमास्था-

हविः शाला यजमानस्य गृहं तः सा सदनादीनां स्यात् पश्चिमे — यज्ञे दीक्षितस्य सभाशाले — चत्वारि यासम भाया स्य प्रारंभकाणां

नं स्त्रीनपुंसकयोः सदः । प्राग्वंशः प्राग्घविर्गेहात् सदस्या विधिदर्शिनः ॥ सभासदः सभास्ताराः

उद्गाता होता अध्वर्यु ब्रह्मणाच्छादि अच्छावाकनेष्टादि नां षोडशानां

सभ्याः सामाजिकाश्च ते । अध्वर्यूद्गातृहोतारो यजुःसामर्ग्विदः क्रमात् ॥ आग्नीध्राद्या धनैर्वार्या

संस्कारयुक्ता — यूपस्याग्रकृतः कटकाकारः

ऋत्विजो याजकाश्च ते । वेदिः परिष्कृता भूमिः समे स्थण्डिलचत्वरे ॥ चषालो यूपकटकः कुम्बा

सर्वा ... यज्ञार्थं परिष्कृता या भूमिः
...

द्वेपित्रादिदुद्देशेनत्ववृत्तसुवर्णादि
दानस्य॥ सपिंडनाद्द्विपितृनुद्दिश्य दानस्य
मासिकस्याद्वेनाम

नाम

एकोद्दिष्टं पितृदानं निवापः स्याच्छ्राद्धं तत्कर्म शास्त्रतः अन्वाहार्यं मासिकेंऽशोऽष्टमोऽह्नः कुतपोऽ

आद्वैद्विजभोजनम्॥ चत्वारिभीतिकेषु नाम्नाद्याधित
धर्मादिभ्यसाधिष्ठाणोः इष्टा
देवपितृकार्यानुगस्यात्को
दसर्वे कुमित्रर्थीनयोन्नस्य

नाम

स्त्रियां पर्येषणा परीष्टिः स्यादन्वेषणा गवेषणा सनिस्त्वध्येषणा याच्ञाभिशस्तिर्याच अत्रसाधुनि॥ अतिथयेसाधु

अतिथ्यर्थवस्तुनिसाधुनि॥ अतिथौसाधौ॥
अतिथ्यर्थेलीयजाहेतशीवात्॥ अतिथिकोहितपुष्टेसेवाल॥

28

नार्थना षट् तु त्रिष्वर्घ्यमर्घार्थे पाद्यं पादाय वारिणि क्रमादातिथ्यातिथेये अतिथ्यर्थेऽत्र साधुनि

त्रिषु षड्वस्थायाः
सेवानाम

स्युरावेशिक आगन्तुरतिथिर्ना गृहागते पूजा नमस्यापचितिः सपर्यार्चार्हणाः समाः वरिवस्या

व्रतवशात्भ्रमणस्य
भ्रमणमात्रस्य
ध्यानाद्यासारोपरिव्राजकादीनांस्थितेः
नाम

तु शुश्रूषा परिचर्याप्युपासनं व्रज्याटाट्या पर्यटनं चर्या त्वीर्यापथस्थितिः उपस्पर्शस्त्वाचमनं

आनुपूर्व्यमितिक्लीबे वाशब्दोच्चारणात्
श्रीणिशास्त्रेणोधितस्पर्शोकेषुवद्यादत
चप्राद्ध्यापोयर्थस्यपरितयागस्य॥ क्रमोल्लंघतस्य

नाम

अथ मौनमभाषणं आनुपूर्वी स्त्रियां वावृत् परिपाटी अनुक्रमः पर्यायश्चातिपातस्तु स्यात्

स्त्रियांवेतिपदेक्लीवता॥ आनुपूर्व्यासाहचर्यात् आवृत्
परिपाटीस्त्रियांकदिवासादितिपदेतद्विपरिपाटी च

यज्ञपात्राणां पृथक् पृथक् वर्तपत्राकृतिः। चक्राकारः। अर्द्धचन्द्राकृतिः। एते स्रुचो भेदाः
स्रुच इति षष्ठी स्त्रभिन्नाम्नः स्रुचः स्त्रियइति स्त्रियाइतिपाठे स्रुचो विशेषणम्

अभिमन्त्र्य
यज्ञपशौ हत्य

यज्ञार्थपशुहनने ३

र्जुहूर्नातु स्रुवो भेदाः स्रुचः स्त्रियः उपाकृतः पशुरसौ योऽभिमन्त्र्य क्रतौ हतः परंपराकं शमनं

हुतीनाम

प्रोक्षणं त्रयो वधे वाच्यलिंगाः प्रमीतोपसंपन्नप्रोक्षिता हते सान्नाय्यं हविरग्नौ तु हुतं त्रिषु

दीक्षान्तकर्मसमाप्तौ २ क्रतौ कृत्यापादनयोग्यस्य द्रव्यस्य क्रतु अश्वमेधादिः कर्मेष्टं च द्वे वापीकूपतडागादिदेवतायतनानि च
यज्ञान्तोऽवभृथः तत्कर्मार्हं न यज्ञमात्रपरामर्शः नादितादिहस्राद्धतो च्यं अन्नदानं तथारामः पूर्तमित्यभिधीयते

वषट्कृतं दीक्षान्तोऽवभृथो यज्ञे तत्कर्मार्हं तु यज्ञियं त्रिष्वथ क्रतुकर्मेष्टं पूर्तं खातादि कर्म यत्

होमावशिष्टाज्यपुरोडाशादेः। देवपित्रतिथिगुर्वादिभुक्त त्रयोदश दानस्य

शेषस्य

अमृतं विघसो यज्ञशेषभोजनशेषयोः त्यागो विहापितं दानमुत्सर्जनविसर्जने विश्राणनं च

प्रेतमुद्दिश्य मृतदिनमारभ्य सपिण्डीकरणपर्यन्तं कृत्य हूयमानस्य जलपिण्डादेः

वितरणं स्पर्शनं प्रतिपादनं प्रादेशनं निर्वपणमपवर्जनमंहतिः १३ मृतार्थं तदहे दानं त्रिषु स्यादौ

८८

ढूंढ्याहोया

विन्नंभावितमासादितंचभूतंच अन्वेषितंगवेषितमन्विष्टंमार्गितंमृगितं आर्द्रं

गीलाहोयाहोया — गोपायतस्य — रक्षाहोया

सार्द्रंक्लिन्नंतिमितंस्तिमितंसमुन्नमुत्तंच त्राणंत्रातंरक्षितमवितंगोपायितंगुप्तं अ

त्यागाहोया

वगणितमवमतावज्ञातेवमानितंचपरिभूते त्यक्तेहीनंविधुतंसमुज्झितंधूतमुत्सृष्टे धूत २

कहाहोया — जाताहोया

२१ उक्तेभाषितमुदितंजल्पितमाख्यातमभिहितंलपितं बुद्धंबुधितंमनितंविदितंप्रति

अंगीकारकीताहोया

पन्नमवसितावगते ऊरीकृतमुररीकृतमंगीकृतमाश्रुतंप्रतिज्ञातं संगीर्णंविदि

स्तुतकीताहोया

तंसंश्रुतंसमाहितमुपश्रुतमुपगतं ईलितशस्तपणायितपनायितप्रणुतपणितपनिता ८०

समाप्तस्य सभायाहोया सडयाहोया छिलयाहोया

स्तुमूरितेस्त्रिप्रष्टः स्कैशितैवसितैसितः पुष्पप्रमुषितोदग्धेतघल्वषीतनक्कतै वेधितछि

निष्क्रांताप्रभा शोभारहित त्रीण्यविद्रुतस्य छिताद्देः सिद्धस्य
वेधयाहोया विचारयाहोया यस्मात्

द्रुतौविद्धैविन्नविनौविचारितै निष्प्रभैविगतौरोकैविलीनैविद्रुतौ सिद्धैनिर्वृत्तानि द्रुत २

गुणयाहोया समूहे यहनमस्कृतस्य
फाडयाहोया

च्छन्नौदारितैभिन्नमेदितौ ऊतैस्यूतमूतैचैतित्रितयंतलस्तैततौ स्यादैहितैनमस्थित

उपासितस्य

नमस्सितमपचायितौर्चितोपचितं वरिवस्तितैवरिवस्यतमुपासितैचोपचरितैच सं

कम्पयाहोया
सुकायाहोया प्रज्ञानंदस्य

तापितसंतप्तैधूपितधूपायितौचदूनं स्त्रहृष्टोमत्तःतृप्तःप्रहूत्रःप्रमुदितःप्रीतः छिन्नं

प्रयुक्तस्य
ऊडयाहोया

छातंलूनंकृत्तंदातंदितंछितंवृक्णं स्रस्तंध्वस्तंभ्रष्टंस्कन्नंपन्नंच्युतंगलितं लब्धप्राप्तं

कमनीये च काम्यशब्दोऽस्ति तेन काम्यस्य राज
स्त्रीरत्नादेर्दानं वा कामनया दानं तस्य॥

१. २. द्वे महानस्य वशीकर्त्तुं औषध्यादिमूलेन कर्म नाम द्वे कंपनस्य
२१ तत्काम्यदाने प्रवारणं वशक्रिया संवननं मूलकर्म तु कार्मणं विधूननं विधुवनं त

तृप्तकरणं मारणोद्यतनिवारणस्य त्रीणि सीवनस्य
र्पणं प्रीणनावनं पर्याप्तिः स्यात्परित्राणं हस्तवारणमित्यपि सेवनं सीवनं स्यूति

वस्त्रादिविदारणस्य शापस्य अनुभवस्य द्वे सर्वतो व्याप्ति
र्विदरः स्फुटनं भिदा आक्रोशनमभीषंगः संवेदो वेदना न ना संमूर्छनमभिव्याप्तिर्या

चत्वारि याच्ञायाः वर्द्धकेदनस्य द्वयोः ज्ञात्वा लिंगं कुशलप्रश्नादिनानंदनस्य द्वे अपूर्वं पृष्टागतस्य द्वे कारणं उपदेशस्य
30 च्ञाभिशस्तिर्याचनार्थना वर्द्धनं छेदनेऽथ द्वे आनंदनसभाजने आप्रच्छन्नमथाम्नायः संप्र

द्वे अपचयस्य द्वे ग्रहणस्य द्वे इच्छायाः द्वे शोभायाः शब्दनाम तलणं पकाणं
दायः क्षये क्षिया ग्रहे ग्राहो वशः कांतौ रक्षणस्त्राणे रणः क्वणे व्यधो वेधे पचा पाके ह

द्वे आह्वानस्य द्वे वरणस्य द्वे दाहस्य द्वे नीतेः पचाणं इदेतः द्वे वृद्धेः प्रसिद्ध
वो हूतौ वरो वृतौ ओषः प्लोषे नयो नाये ज्यानिर्जीर्णौ भ्रमो भ्रमौ स्फातिर्वृद्धौ प्रथा ख्या २१

वर्गः

क्वचित्लीढमपि पाठः तत्र लिहधातुः

१५ इति १२

नि अपिगीर्णितांभिषुते डितानिस्तुतर्थानि भक्षितेचर्वितलिंप्तप्रत्यवसितागि

खाधाहोया

पीवरे तिपाठमूलयुक्तं स्थेदोपभ्यात् पीदेतिनोतपाठोयुक्तः २

लितस्वादितप्साते अभ्यवहृतौ न्नजग्धग्रस्तग्लस्ताशितंभुक्ते १४ हेपिष्टस्तो दिष्टे

यथा क्रमं क्षिप्रादीनां प्रकृष्टार्थेषु वाते

प्रेष्ठवरिष्ठस्थविष्ठवंहिष्ठाः क्षिप्रक्षुद्राभीप्सितयुवपीवरवबहुप्रकर्षार्थाः २ साधिष्ठद्रा

बाढादीनामतिशयवाचका इत्यर्थः

घिष्ठस्फेष्ठगरिष्ठह्रसिष्ठवृन्दिष्ठाः बाढव्यायतबहुगुरुवामनवृन्दारकातिशये इ

शब्दार्थः आशिषादमसूयमेदसा हत्यादिक्रम नाम

ति विशेष्यनिघ्नवर्गः ॥ प्रकृतिप्रत्ययार्थाद्यैः संकीर्णे लिंगमुन्नयेत् कर्मक्रियातत्सा

अपरस्परा: सार्थीयां तिइत्यादौ एकं नैरंतर्ये एक्रियायाः क्रियावत्त्वे ति

शमाश्रमः स्वातंत्र्यम्

सति तत्ये गम्येष्वसुरूपदस्यदाः साकल्यासंगवचने पारायणपरायणे यदृच्छास्वैरिता हे

एकं निष्प्रयोजनस्थितिः क्रोधशमादि शमः शान्तिः ब्रह्मचर्यादि क्लेशसहिष्णुतायाः

एकं पराक्रमणः अपदानमपि

तुशून्यात्वसत्यविलक्षणं शमथस्तु शमः शान्तिः दान्तिस्तु दमथो दमः अवदानं कर्मवृ

पुराकर्मणि वृत्तिः सर्वैः प्रशस्यते तदवदानं १

अपहरणस्य राशिकरणस्य स्वविषयेभ्यः इन्द्रियाकर्षणं

१२ क्र[illegible]तिविक्रये अपहारस्त्वपचयः समाहारः समुच्चयः प्रत्याहार उपादानं

क्रीडार्थसंचरणस्य अभिमुखेन ग्रहणस्य चौर्येण देशान्तरादेरुपादानस्य निःसरणस्य सदृशकरणे

विहारस्तु परिक्रमः अभिहारोऽभिग्रहणं निहारोऽभ्यवकर्षणं अनुहारोऽनुकारः स्या

खरच जलादीनां अवच्छिन्नायाः संततेः एकदेशे गमनं गमनस्य

दर्थस्यापगमे व्ययः प्रवाहस्तु प्रवृत्तिः स्यात्प्रवहो गमनं बहिः वियामो वियमो यामोय

यद्संयमनस्य स्वस्मात्स्वदेविविधमनस्य उपरतिमात्रस्यद्वेसे घातस्यैत्पाह मारणोच्चाटनादिकं जागरणस्य प्रीतिविघ्नस्य

मः संयामसंयमौ हिंसाकर्माभिचारः स्याज्जागर्या जागरा द्वयोः विघ्नोऽन्तरायः प्रत्यूहः

संनिहिताश्रयस्य भोगकरणात्प्रनिर्वेशयथाकाम नितिरचुः चाकर परिजनादिनापरिवेष्टनस्य दुःस्थितत्वं उद्दाहणे

स्यादुपघ्नोऽन्तिकाश्रये निर्वेश उपभोगः स्यात्परिसर्पः परिक्रिया विधुरं तु प्रविश्लेषोऽभि

31

अभिप्रायस्य विस्तीर्णसंक्षेपस्य विरोधस्य समन्तात्सर्वतो गमनस्य

प्रायः छन्द आशयः संक्षेपणं समसनं पर्यवस्था विरोधनं परिसर्या परीसारः स्यादास्या त्वा १२

धनसंपत्तेः
द्वे स्पर्शस्य　द्वे स्रवणस्य　विधा इत्यपि पाठः　स्फुरणस्य　द्वे यथार्थज्ञानस्य　नाम　घृतादिक्षरणस्य

तौ स्पृष्टिः पृक्तौ स्नवः स्रवे एधा समृद्धौ स्फुरणे स्फुरणा प्रमितौ प्रमा प्रसूतिः प्रसवे श्च्योते

द्वे ग्लाने　आयासस्य　अधिक　मिलना　आशय इत्यपि　नाम　वमाण

प्राघारः क्लमथुः क्लमः उत्कर्षोऽतिशये संधिः श्लेषे विषय आश्रये क्षिपायां क्षेपणं गी—

निगलना　द्वे भयादिउद्यमस्य　उच्चा　सेवना　जीतना　भाषणे

र्णिर्गिरौ गुरणमुद्यमे उन्नाय उन्नये श्रायः श्रयणे जयने जयः निगादो निगदे मादो म

द्वे चमत्कारस्य　द्वे कुंकुमादिमर्दनस्य　दया　नियमेनात्मग्रहणं निग्रहः दंडः कीर्षयाभ्यासाक्रमणं　अपच　अपकारकरणे कीइच्छा

दे उद्वेग उद्भ्रमे विमर्दनं परिमलेऽभ्युपपत्तिरनुग्रहः निग्रहस्तु विरोधः स्यादभियो

द्वे मुष्टिबंधक्रियायाः　अनमत्रिफलहः लाड्डकालुठनादेः　बंधनक्रियायाः।।बंधनाज्ज निगडादेः इति मुकुटः　स्पष्ट इत्यपि पाठः

गस्त्वभिग्रहः मुष्टिबंधस्तु संग्राहो डिंबे डमरविप्लवौ बंधनं प्रसितिश्चारः स्पर्शः स्प्र

त्रीणि संतप्तस्य　चत्वारि प्रकृतेरन्यथाभावे　द्वे योः सामर्थ्यलौल्यात
अपकार

ष्टोपतप्तरि निकारो विप्रकारः स्यादाकारस्त्विंग इंगितं परिणामो विकारो द्वे समे वि

...पचेष्टयाः करणस्य

नाम ... १३ द्वे मतः मलवतः ... द्वे कुत्रममलस्य ... ५२

९६ धर्माः कुपूयकुत्सितावद्यखेटगर्ह्याणकाः समाः मलीमसं तु मलिनं कच्चरं मलदूषितं

त्रीणि पवित्रस्य ... द्वे स्वभावनिर्मलस्य लक्षकमित्यपि पाठः ... पंच अपनीतमलस्य ... द्वे असारस्य

पूतं पवित्रं मेध्यं च वीध्रं तु विमलार्थकं निर्णिक्तं शोधितं मृष्टं निःशोध्यमनवस्करं असारं

चत्वारि शून्यस्य ... सप्तदश प्रधानस्य ... नास्त्युत्तमः श्रेष्ठो ... यस्मादनुत्तमः

फल्गु शून्यं तु वशिकं तुच्छरिक्तके क्लीबे प्रधानं प्रमुखप्रवेकानुत्तमोत्तमाः मुख्यवर्यव

पंच अतिशोभनस्य

रेण्याश्च प्रवर्होऽनवरार्ध्यवत् परार्ध्याग्रप्राग्रहरप्राग्र्याग्र्याग्रीयमग्रियं श्रेयान् श्रेष्ठः पुष्क

उत्तरपदस्था इमे श्रेष्ठार्थवाचका व्याघ्रशब्दात्मुखचंद्र

लः स्यात्सत्तमश्चातिशोभने स्युरुत्तरपदे व्याघ्रपुंगवर्षभकुंजराः सिंहशार्दूलनागाद्याः पदपद्माद्या इति समी १२

स्त्रीपुंसयोर्विना ... नहीप्रेष्ठ ... गौणस्य ... विस्तीर्णस्य

पुंसि श्रेष्ठार्थगोचराः अप्राग्र्यं द्वयहीने द्वे अप्रधानोपसर्जने विशंकटं पृथु बृहद्विशा ९६

32

कर्णे लगित्वा परापकारं वदतः   परस्परभेदकस्य स्वामी तु
सूचकपर्यायानेवैतानाह   चत्वारि परद्रोहकारिणः   स्वभाववंचकस्य

जपः सूचकः स्यात्पिशुनो दुर्जनः खलः ५ नृशंसो घातुकः क्रूरः पापो ४ धूर्तस्तु वंचकः २ अज्ञे

षट् मूर्खस्य   कृपणस्य

मूढयथाजातमूर्खवैधेयबालिशाः ६ कदर्ये कृपणः क्षुद्रः किंपचानमितंपचाः ५ निस्वे

दरिद्री दे नाम   पंच याचकस्य

तु दुर्विधो दीनो दरिद्रो दुर्गतोऽपि सः ५ वनीयको याचनको मार्गणो याचकार्थिनौ ५ अहं

अहंकारी दे नाम   केचित्तुक्तके प्राणिवर्ग इति द्रष्टव्यते

कारवानहंयुः शुभंयु उद्भिदस्तरुगुल्माद्या उद्भिदुद्भिज्जमुद्भिदं ३ इति प्राणिवर्गः सुन्दरं रुचिरं चा

द्वादश शोभनस्य

रु सुषमं साधु शोभनं कान्तं मनोरमं रुच्यं मनोज्ञं मंजु मंजुलं १२ तदासेचनकं तृप्तेर्नास्त्यन्तो यस्य   अदंतो नांतोपि

षट् प्रियस्य

दर्शनात् १ अभीष्टेऽभीप्सितं हृद्यं दयितं वल्लभं प्रियं ६ निकृष्टप्रतिकृष्टार्वरेफयाप्यावमा

शुभमान्विते २ दिव्योपपादुका देवाः नृगवाद्या जरायुजाः स्वेदजाः कृमिदंशाद्याः पक्षिसर्पादयोऽण्डजाः २

मातापित्रादिहस्तकारणानि
रूपेन्नाः ये जायंते तेषां

११०

पात्रतुभाजनेयोग्येपात्रंतीरद्वयांत रेपात्रस्रुवादौपर्णचरराजमंत्रिणोच ध्यते

पत्रंतुवाहनेपर्णेपतेच शरपक्षिणि

आज्ञा

शा २

पत्रंतुलोहास्त्रयोःक्लीबं छुरिकायांचयोषति

आत्तांभार्ययोः योग्यभाजनयोः पात्रं पत्रं वाहनपक्षयोः निदेशग्रंथयोः शास्त्रं

जटायांशुके दारेसिद्धस्थाने

पोत्रंवस्त्रेमुखाग्रेचपक्षकस्यहलस्यच॥

वस्त्रम् ऋत्व

नेत्रं वेत्रं २ भेदयोः

कलत्रयोः

क्षेत्र २ स्त्रमायुधलोहयोः स्याज्जटांशुकयोर्नेत्रं क्षेत्रं पत्नीशरीरयोः मुखाग्रे क्रोडहलयोः पो

सत्रंयज्ञेसदादानेआच्छादनेस्यकेतवे॥

सदावत्त

रेतनौ

क्षेत्रंविषयोभार्यायांतिविषयेइदं

रूपादौ

गोत्रः २ त्रंतुनाम्निच सत्रमाच्छादनेयज्ञेसदादानेधनेपिच अजिरंविषयेकायेप्यंबरंव्यो

क्षितत्वंचक्रोपुमांचक्लीबंवृक्षे सैन्यरथांगयोःराष्ट्रेदंभांत रेकुंभकारोपकरणएतयोः जलावर्त्तेपि ४

राष्ट्रःराजा

धिक्कारः

=जिभा दार

तीरंदुग्धेजलेभवति

अक्षरंअक्षरेवर्णेपरमेष्ठिनि नपुंसकेस्वर्णेचधुस्तूरेस्वर्णेपुंलिंगाकः

म्निवाससि चक्रंराष्ट्रेप्यक्षरंतु मोक्षेपिक्षीरमप्सुच स्वर्णेपिभूरिचंद्रौद्वौद्वारमा

अविनाभुस्तकेपि

छल

आग्री

नाम ३

त्रेपिगोपुरं गुहादंभौगह्वरेद्वेरहोंतिकमुपह्वरे पुरोधिकमुपर्यग्राण्यगारेनगा

33

देशे

गर्ते

रेपुरं मंदिरंचापि राष्ट्रोस्त्रीविषयेस्यादुपद्रवे दरोस्त्रियांभयेश्वभ्रेवज्रोस्त्रीही ११०

चमूजघनं सेना
पश्चात्भागः १

मंगलार्थ ऊर्णा
दिमयमणिर्वध
स्यानेवध्यते

वंशनाकुविये वंशांकुरे करीरोऽस्त्री तरुभेदे घटे च ना ना चमूजघने हस्तः

तोता वांदर

चैपुति स्वरौ स्त्रियां यमानिलेन्द्रचन्द्रार्कविष्णुसिंहांशुवाजिषु शुकाहिकपि

डंडू कपडेदाअंश भोजनादिचरखवणस्तेन

शर्करा खंड विकृतावुप लाकपरांशयोः शर्करान्वि तद्देशाचरक्रमे देशाकल्पि च ३।

भेकेषु हरिर्ना कपिले त्रिषु शर्करा कर्परांशेऽपि यात्रा स्याद्यापने गतौ इरा भूवा

यात्रीजनन्यामलकीवसुमत्युपदायीमात्र

आलस दाईमत्रेयी

क्सुराप्सु स्यात्तन्द्री निद्राप्रमीलयोः धात्री स्यादुपमातापि क्षितिरप्यामलक्यपि

अंगहीना नटणी कंडयारी चाकर

मात्राकर्णविभूषायां वित्त मानेपरिच्छेदे अक्षरावयवे स्वल्पेकालेमेवधारणे।

क्षुद्रा व्यंगा नटी वेश्या सरघा कंटकारिका त्रिषु क्रूरेऽधमेऽल्पेऽपि क्षुद्रं मात्रा परिच्छ

चित्र

दे अल्पे च परिमाणे सा मात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे आलेख्याश्चर्ययोश्चित्रं कलत्रं

अपिशब्दात् वित्तमाने सामात्रा मात्रं भवति
कर्णविभूषायां

पनादेहस्थकाक
रथेत्यन्ते जायते तेषां

व्याकुलरहिता　　　　विशेषेणास　　　　श्रेष्ठपत्नेअविद्यमानःउत्तरःश्रेष्ठो
　　　　　　　　व्यासक्तो व्याग्र　क्तेव्यासक्ते　　　　यस्मात्इतिबहुव्रीहिः

१११ अनाकुलेपि चैकाग्रो व्यासक्ते व्याकुले उपर्युदीच्यश्रेष्ठेष्वप्युत्तरः स्यादनुत्त

वैपरीत्येनउत्तरउक्तयः
अधःदक्षिणदिक्अश्रेष्ठः　जोपरा　　　　स्वादवा　प्रियारी
　　　　　　　　　　　　　　　　　　　लोवस्त　वस्त

रः एषां विपर्यये श्रेष्ठे दूरानात्मोत्तमाः पराः स्वादुप्रियौ तु मधुरौ क्रूरौ कठिन

　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　स्वतंत्र

निर्दयौ उदारो दातृमहतोरितरस्त्वन्यनीचयोः मंदस्वच्छंदयोः स्वैरः शुभ्रमु

द्दीप्तशुक्लयोः चामरो विगवद्धर्षे सैन्यप्रसरणे तथा धारासंपाते चोत्कर्षे स्त्रीक

कडाही　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　त्रिविधार्थे
　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　वचने

टाहेपि कूर्परः वंधुरं सुंदरे नम्रे गिरिः कुंडु कशैलयोः चरूः स्याल्पाहविष्य

　　　　दीन　　　　　　　　　　　　शिरोमल　　　　　　क्लिलेहोये　श्रेगाकपाद
　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　वेधुसि१

कौ अधीरः कातरे चले अथलोतो चूडाकिरीटंके शो　संयतामौलयोः स्त्रि १११

मौलिःकिरीटेधम्मिल्ले चूडायामनपुंसकं

34

सिना
१:१

मंगलार्थे ऽपि
तंत्रवायेऽ
त्यपियाठः
औशीरंचामरेदंडे
औशीरंस्वापपीठयोः १
देमयमणिदंतेयारोग्ना
गमुक्तिरत्ना १

हीरा वज्र

इकेपर्वौ तंत्रंप्रधानेसिद्धांतेसूत्रवायेपरिच्छदे ॥ औशीरंचामरेदंडेप्योशीरंश-

हीयी
शमना
वृहकर

यनासने ॥ पुष्करंकरिहस्ताग्रेवाद्यभांडमुखेजले ॥ व्योम्निखड्गफलेपद्मेतीर्थौ-

काम

षधिविशेषयोः ॥ क्लीबेरतस्त्रियांकौनामाभिर्वज्ज्येष्ठवत्त्रिषु ॥ अंतरमवकाशा-

सिन्नावस्त्र
अनुकार्थे
रंध्र
आयपा
रहित
केला

पिठरंमुस्यायांनाक्लीबे
अस्तमेयानदंडयोः ५

वधिपरिधानांतर्द्धिभेदतादर्थ्ये ॥ छिद्रात्मीयविनाबहिरवसरमध्येंतरात्मनि च ॥ १२

वातकेभेदशावरः स्वामीतध
तकेभेद्यलिंगलीः ॥ ५

मथरा
अविनाभेदे
राजकशेरु जलजनगरी = तनंतमह्ले ॥
अन्य

मुस्तेपिपिठरंराजकशेरुण्यपिनागरं ॥ शार्वरंत्वंधतमसेघातुकेभेद्यलिंगकः ॥

अपवृत्त
राग
अपिनामेसेनातके
अपिनाकुती
कुत्र
अपिनाओष्ठेच

गौरोरुणेसितेपीतेव्रणकार्यप्यरुष्करः ॥ जठरःकठिनेपिस्यादधस्तादपिचाधरः ॥

अरुष्करोव्रणकृति त्रिषुभल्लात
केपुमान् १

शाखापत्रप्रकृ
रताद्यालताद्याः

प्रेषः स्यात् प्रेषणे प्रैषो
मर्दने आदयोरयोतिवि श्वः

अभीषुः ता
लव्यातोपि अश्वादिरज्जौ भेजणा पीडा पक्षो मासार्द्धके पार्श्वे गहे साध्यविरोधयोः केशादेः पक्षतोवृन्दे बलेसखिसहाययोः १

१२५ चक्तणावीरुधौ अभीषुः प्रग्रहे रश्मौ प्रैषः प्रेषणमर्दने पक्षः सहायेप्युष्णी कोषोमर इन्यांत

वज्रवीर्यवति धर्मे बैल तालव्यांतश्च २

षः शिरोवेष्टकिरीटयोः शुक्ले मूषकश्रेष्ठे सुकृते वृषभे वृषः कोषोऽस्त्री

मियान धनसमूह नदंपट

कुड्मले खड्गपिधानेऽर्थौघदिव्ययोः द्यूतेऽक्षे शारिफलकेऽप्याकर्षोऽथाक्ष

पाशे वेहा विभीतके जाविका गोहट्यादौ
चिह्न आप्ति स्त्री

मिन्द्रिये नाद्यूताङ्गे कर्षे चक्रे व्यवहारे कलिद्रुमे कर्षूर्वी त्रीकरीषाग्निः क मांसवस्तु निसंभोगेप्युले

कृत लता अथो आस्वेवाली विषलगरत्वेतोयइति वहीते पललपि चेति

विश्वः
र्षूः कुल्याभिधायिनी पुंभावे तत्क्रियायां च पौरुषं विषमप्सु च उपादाने

ऽप्यामिषं स्यादपराधेऽपि किल्बिषं स्याद्वृष्टौ लोकधात्वंशे वत्सरे वर्षमस्त्रियां ११७

लोकंधत्ते लोकधातुर्जंबु
द्वीपतस्यांशोभारतखंडावर्षः

35

हल काशा मणः वेणुः स्फुट

वारीभिः सैस्पर्शौ द्वौ राशी पुंजमेघा द्यौ द्वौ वंशौ कुलमस्करौ रहः प्रकाशौ वी

वेतन यम कृपण कनकाण निशाना

काशौ निर्वेशो भृतिभोगयोः कृतान्तौ पुंसि केनाशः स्त्री दुष्कर्म कयोस्त्रिषु पदे

अपदेशः पु माली तीनिमित्त व्याजयोरपीति विश्वः

लक्ष्ये निमित्ते पदेशः स्यात्कुशे रामे पचे द्वावस्थानेक विधौ पी शात्मानिचौ

सहती

यत्नौ वशो स्त्रीकरणे च स्यौ हृत्कु ज्ञाने ज्ञात त्रिषु स्याद्वेश साहसिकः

दुःस्पर्शः

कठोरैमस्त्यो वपि प्रकाशोतिप्रसिद्धे पि शिरावज्रे च वाणिशः अथ षांताः

रसमत्स्यो वनिमिषौ पुरुषावात्ममानवौ काकेमत्स्यात्खगौ ध्वांक्षौ कवौ

पुरुषः पुरुषे मांस्यजे च पुन्नागपादपे॥ तत्तके मि क्षुके दिच

अथदेत्यर्ह्नेन सप्तपर्यंत इति पूर्वे द्युरादयो भवंति १

वर्त्तमान वत्सरे । वर्त्तमाने इत्यर्थः । अर्द्य । कहल्ल । परस्मि । अतीते

षमोऽब्दे पूर्वे पूर्वतरे यति अद्यात्राह्न्यथ पूर्वेऽह्नीत्यादौ पूर्वोत्तरापरात् तथाध

उभयस्मिन् दिवसे उभयेद्युः । अल्लके

रान्यान्यतरेतरात्पूर्वेद्युरादयः उभयद्युश्चोभयेद्युः परे त्वह्नि परेद्यवि ह्यो ग

एकद

तेऽनागतेऽह्नि श्वः परश्वस्तु परेऽहनि तदा तदानीं युगपदेकदा सर्वदा सदा

प्रागुदक्प्रत्यगादयः पूर्वो दीक्षितादिशाकाले भवंति

पूर्वस्मात् दिशि पूर्वस्मिन् स्थाने पूर्वस्मिन् काले च प्राक्

पूर्वादावित्यत्रादिशब्देन उत्तरदक्षिणाधरादीनां ग्रहः प्रत्यगादय इत्यादिशब्देन उत्तरा अधस्तत् दक्षिणात् उत्तराधरेत्यादिः उत्तरेण उत्तराभ्याम् तस्मुङित्यादयो वोध्याः ४

एतर्हि संप्रतीदानीमधुना सांप्रतं तथा दिग्देशकाले पूर्वादौ प्रागुदक्प्रत्यगा

कीदृशैः शास्त्रैः

दयः इत्यव्ययवर्गः सलिङ्गशास्त्रैः सन्नादिकृत्तद्धितसमासजैः अनुक्तैः संग्रहे

लिङ्गं संकीर्णवदिहोन्नयेत् लिङ्गशेषविधिर्व्यापी विशेषैर्यद्यबाधितः स्त्रियां

स्त्रियामित्यधिकारः ई च ऊ च ते ते विरामावंतौ वा यस्य तत् तत् च तत् नामेविरामावंतौ वा यस्य तत्तत्च तद्देकाच्च श्रीः धीः ह्रीः भ्रूः सूः ह्रीः लवनं लूः भवनं भूः नयतिनीः लुनातिलूरित्यादौ ॥ २

मीदूद्विरामैकाच्सयोनिप्राणिनाम च नाम विद्युन्निशावल्लीवीणादिग्भूनदीह्रि

लिङ्गस्य शेषो वशेषस्तस्य विधिर्व्याप्नोतिप्रवेर्त्तिको ऽत्र यस्य व्यापकः उत्सर्गत्वात् विशेषैर्न्नोक्तैः स्त्रयदि न बाध्यते अपवादविषयं विहाय सर्वत्र प्रवर्त्तत इत्यर्थः ॥

36

यः इनि त्र
खल्पा खलिनी गोत्रा अश्वमतिभिका
एते प्रत्ययाः अस्मिन्नर्थे भवंति तेनिप्रियाः कोल्हलिका
अत्रिभरद्वाजिका

उत्तरपदः पंक्तुपा चतुर्युगं

...कार्थानां तद्धा.... युगादिभिः तल्लं वं देयं निकद्धान्नावैरमै

पुनिकादिवुर् स्त्रीभावार्थं निक्तित्रव्ये ल-- कर्पटु जिङ्‌ निष्रा श्रीरामराम
स्त्रियामित्यधिकारे भावे अ
द्विजा कर्तरि च कारके चेत्याद
यः प्रत्ययास्तदंते स्त्रियां स्यात्

श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम श्रीराम

अथ रदरीणांभिदासिदारणानपटीयान् चनतरः भिदीति क्विंवतान्ततीया। पद्मापएकंपदं गिरिकंदरा २ भिदायांभेदनेपटीयान्दीमतरः १

जगतांभर्त्री धत्री कृष्ण इति गौरवहंपादकविशेषणं २ दुंदुभिशब्दः १

महामरेण ... णादशरातं ... व्यग्रौभुजौ ...

दीर्घरंध्रभिदापटीयान्यदद्भुप्रणादः॥ जलांतरालीवमस्ता... ः राद्यं
तराणंतरयांचकार २५ यतः स्रमत्तीर्जगतोजगामधत्रीध... ण्यापणा
नाततोधः॥ महामरामुगनिरः सद्दस्वसासायकंव्यग्रभुजंपृसद्धे २६ अ
योश्वकैस्तोरणसंगभंगमपावनम्रीकृतकेतनानि॥ क्रियाफलानीवसु
नीतिभाजंसैन्यानि सोमान्वयमन्वयुस्तं २७ रयामारुणोवीरणादानतो
ये रात्तोडिताः कांचनभूपरागाः॥ अनेमिमग्नैः शितिकंठपक्षक्षोदद्यु
तस्त्रुदंदुभिरेरथौघैः २८। नलंघयामासममस्राजनानांशिरांसिनैवोद्धु
तिमाजगाम॥ अत्रैवतेताघ्नपदेस्रभिरेणुः पादाहतोयत्स्वरांगरि
न्त्रैः २९ निरुध्यमाना यदुभिः कथंचिन्मुरुयदुर्व्विदिषुरग्रपादौ॥

गुरुतापाः १ अग्रेदस्तिनोनीयंते ... इति प्रमाणं स्थिति स्वभाव एव तु ... ज्ञात्वा ... निरुध्यमानाइति २

उत्थितएवगौरवादधो ...

अपचगरिमणोविपुलस्य ... अनुपदं ... कारेणुक्तिः ... संकोपितोपिमस्राजनानांशिरांसि

37

कर्णसमीपागत
मौर्वीकं ३

शरीरवद्धरूपामु ३

ऽऽत्मीयत्वेन १

दयतिस्म चेतः २८ न केवलं यः स्वतयामुरारेरनन्यसाधारणतां दधानः
॥ अत्यर्थमुद्वेजयिता परेषां नाम्नापि तस्यैव समं नंदकोऽभूत् २९ ननीत
भगवदितरेण ३ मन्येन न नतिं कदाचित्कर्णांतिकप्राप्तगुणां क्रियासु॥ विधेयमस्याभ प्रवृद्धोदीर्घोमंद्रोमधुरोंबुदना
इति दृढतम
वदंतिकस्थं शार्ङ्गं धनुर्मित्रमिव द्रढीयः ३० प्रवृद्धमंद्राम्बुदनादधी मेघघोषस्तद्वद्गंभीरं ४
लोकैः कृष्णार्णवाम्भश्चरैकदेशः मंदानिलापूरकृतं दधानो निध्वानम
स्तुतः शंखः
पूयत पांचजन्यः ३१ रराज संपादकमिष्टसिद्धेः सर्वासु दिक्ष्वप्रति
३ यथा क्षपानाथ
श्चंद्रः पुष्परथ
मधिरूढः सन्
पुष्परथं क्रीडारथमधिरूढः स्थितः ३
षिद्धमार्गं॥ महारथः पुष्परथं रथांगी क्षिप्रं क्षपानाथ इवाधिरूढः ३२ ध्वजाग्रधामा ददृशेऽथ शौरेः संक्रांतमूर्तिर्मणिमेदिनीषु॥ फणाव
= सपीन
तस्त्रासयितुं धरायास्तलं विविक्षन्निव पन्नगारिः ३३ पियासतस्तत्क्षणम
ऽसंदृष्टंसंगतुमिच्छतः १

दुः शोभते पुण्य नदत्रमिवरथस्तां कौ० इष्टसि
द्धेः संपादकं पुष्पिं दुःसंयोगे दिवीर वंकाये न निष्फलं भवति पुनः सर्वासु दिक्षु दिवि भुवि दिक्षु प्रति षिद्धमार्गं अप्रतिषिद्धपथं जयमनोरथेन प्राप्तिं प्रजवनं चेति शीघ्रकार्यकारित्वात्

गरुडो मेदिनीतलं विविक्षन्भगवदादेशं पालयमानः। वोडु बिलौकितवानित्यनुमीयते कविभिः रमात् ... भागकृष्णमार्गवि ... विविक्षन्निव पन्नगारिः
इति पाठांतरम् १

दक्षिणा देयोग्य — बहुत देणेवाला

दक्षिणीयो दक्षिणार्हस्तत्र दाक्षिण्य इत्यपि ३ स्युर्वदान्यस्थूललक्ष्यदानशौण्डा बहुप्रदे ४ जैवातृकः

बडी आवरदावाला — नाम — नाम — वरदेणेवाला

स्यादायुष्मानन्तर्वाणिस्तु शास्त्रवित् परीक्षकः कारणिको वरदस्तु समर्द्धकः हर्षमाणो विकु

मनःप्रसन्नकर्तुः — नाम — उत्कंठितमनसः — सिद्धा॥ उज्वलाशयस्य

र्वाणः प्रमना हृष्टमानसः ४ दुर्मना विमना अन्तर्मनाः स्यादुत्क उन्मनाः ३ दक्षिणे सरलोदारौ ३

पंचापितत्परपर्यायाइत्येके ४

महावदाता सएवभोक्ता — इष्टयोग्य भवतः — मद्यप्रसिद्धस्य

सुकलो दातृभोक्तरि नाम तत्परे प्रसितासक्ताविष्टार्थोद्युक्त उत्सुकः २ प्रतीते प्रथितख्यातवित्तविज्ञा

हेत्वाचारशौर्यादिगुणैःख्यातस्य

तविश्रुताः ६ गुणैः प्रतीते तु कृतलक्षणाहतलक्षणौ ३ इभ्य आढ्यो धनी स्वामी त्वीश्वरः पतिरी

नाम ३ नाम — ३ — ६

अत्यंतसमृद्धस्य — बडे धनेवाला — आसक्तः

तन्

शिता अधिभूर्नायको नेता प्रभुः परिवृढोऽधिपः १० अधिकर्द्धिः समृद्धः स्यात्कुटुम्बव्याप्रुतस्तु

30

उक्तोइत्यादि सूत्रवर्त्तीययौगिकाश्चमालाकारादीनि कलशादिकाश्च यःपुंस्त्रिषु तत्प्रयोगदर्शनादेकस्मिंल्लिंगे पुंसि येयौगिका उक्तास्तेताद्धर्म्यात्तद्धर्मवत्त्वात्तेषाम न्यतोऽन्यत्रतातो वृत्तौसत्यां अन्यत्रस्त्रियांक्लीबे चोपनीयाः मालाकारीस्त्रीमालाकारकुलमित्यादि येप्यपौगिकाः कंकणमालिककुंभकारादयःतेजातिवचन त्वात्स्त्र्यादिवज्जातेरित्यादिनाङीषि लिंगांतरेस्त्रीलिंगे क्लीबत्वेपिबोद्धव्याः॥४५॥२॥

लिंगे वर्गे सर्वेषिशब्दाः तत्तत्प्रयोगात्

रिप्रयोगात्वोध्वैकस्मिन्येत्रयौगिकाः ताद्धर्म्यादन्यतोवृत्ता उह्यालिंगांतरेपिते इति शू

गुणश्चदाययथा॥ प्रवीणे
स्त्री प्रवीणादाराः प्रवी
णंकलत्रं दुव्यश्चदाययथा
दक्षिणीस्त्री दक्षिणेदाराः
दक्षिणंकलत्रं क्रियाशब्दा
यथा पाचिकास्त्री पाचि
कादाराः पाचकंकलत्रं॥२॥

द्रवर्गः॥ इति श्रीअमरसिंहकृतौ नामलिंगानुशासने द्वितीयः कांडः॥ संपूर्णः॥ विशे

ष्यनिघ्नैः संकीर्णैर्नानार्थैरव्ययैरपि लिंगादिसंग्रहैर्वर्गाः सामान्ये वर्गसंश्रयाः स्त्रीदाराद्यैर्य

आवधे
द्विशेष्यं यादृशैः प्रस्तुतं पदैः गुणद्रव्यक्रियाशब्दास्तथा स्युस्तस्य भेदकाः सुकृती पुण्यवान्धन्यो २

विशेषणानि नाम

बडे मनवाला भलेमनवाला दुःसाध्यकेतेपिसाधनेपास्य चतुरनाम

महेच्छस्तु महाशयः हृदयालुः सुहृदयो महोत्साहो महोद्यमः २ प्रवीणे निपुणाभिज्ञविज्ञनि

पूजनेयोग्यपदेनाम संशयपिसंदेहीहेनाम

ष्णातशिक्षिताः वैज्ञानिकः कृतमुखः कृती कुशल इत्यपि १० पूज्यः प्रतीक्ष्यः सांशयिकः संशयापन्नमानसः २

विशेष्येत्यादि वक्ष्यमाणेत्रसामान्ये सामान्यकांडे विशेष्यनिघ्नादिभिः पंचभिर्वर्गाः स्युरिति चनव्यवस्थाः किल वर्गाः पूर्वोक्तस्वर्गादिवर्गाः संश्रयश्च आश्रयोयेषांतद्वर्गाः तथा
ति विशेष्यनिघ्ना विशेष्याधीनाः सुकृत्यादयो देवाः स्तुवमनुष्यो वा विशेषणतयासमं युता संकीर्णाः परस्परविजातीयाः कर्मधारयादयः तच्चापारतया नानार्था
नीकादयोवाचकत्वेन आङ्ग्रहीनव्ययानिश्रामदिसिमर्यादादिभावद्योतकतया लिंगादि संग्रहाः स्त्रियामीहादिरामेकाजित्यादितत्र लिंगप्रतिपादकतया श्र
हिश्चेदातनामसंग्रहः लंकाशेफालिकेत्यादितद्वत्

...[illegible] श्रयात प्रायोऽन्ह

प्रातिपदिकार्थलिंगानियमः सविशेषणविशेष्य इति श्रमनिगमार्थं न्याय
सामान्यविधेयविशेष्यलिंगाविशेषणानि विशेषणं विशेष्येणेति तत्पुरुषसंज्ञकी
नतस्यभेदकाविशेषणानि यथाशब्दयथा क्रियाशब्दयथा लिंगावचनादीनि विशेष्यवत्
वर्तितत्र गुणशब्दयथा प्रवीणंकुलं प्रवीणास्त्री प्रवीणः पुरुषः द्रव्यशब्दयथा
दंडिनी दंडिनः दंडिकुलं पाचिकास्त्री पाचकः पुरुषः पाचकंकुलं इति॥

याच्ञया निर्वृत्तः एकं परिवर्तनेनाप्तस्य १ उत्तमर्णस्य १
ग्रधमर्णस्य २
धान्यसामान्यस्य कद्माद्येश्चोत्पत्तियोग्यक्षेत्रस्यैकैकं॥

१४०को॰ च याच्ञयाप्तं याचितकं ८३ निमयादापमित्यकं उधारादेणगाह्लेणनाम उत्तमर्णाध

कुसीदार्थप्रयुक्तेति
५२ मर्णौ द्वौ प्रयोक्तृग्राहकौ क्रमात् व्याजकारपुरुषनाम कुसीदिको वार्धुषिको ८४ वृ

वृद्ध्युपजीवनो जीविका यस्य २ क्षेत्रमाजीवोऽस्य
द्ध्याजीवश्च वार्धुषिः क्षेत्राजीवीनाम क्षेत्राजीवः कर्षकश्च कृषिकश्च कृषीवलः ४ शालि

व्रीहिणां शालीनां च भवनं क्षेत्रं यवानां १ यवकः स्फूकश्च सोयक
क्षेत्रनाम क्षेत्रं व्रैहेयशालेयं ८५ व्रीहिशाल्युद्भवोचितं यवक्षेत्रनाम यव्यं यवक्यं

षष्टिकाणां क्षेत्रं तिलानां क्षेत्रं
षष्टिक्यं यवादिभवनं हि यत् तिलक्षेत्रनाम तिल्यं तैलीनवत् माषादिक्षेत्रनाम

मुद्गानां कोद्रवाणां
माषो ८६ मामीनं भङ्गीनं द्विरूपितामो मौद्गीनकोद्रवीणादि शेषधान्योद्भवक्षमं शाकक्षेत्र

बीजेन सहकृतं उप्तं कृष्टं च
नाम शाकक्षेत्रं शाकशाकटं शाकशाकिनं बीयाक्षेत्रनाम बीजाकृतं तु उप्तकृष्टे २

सीतया संमितं हलेन कृष्टं त्रिगुणं कृतं नीते पङ्कृतं
घोत्राक्षेत्रनाम ॥ सीत्यं हल्यं च कृष्टवत् ३ त्रिवारखोद्याक्षेत्रनाम त्रिगुणाकृतं तृतीयाकृ ५२

माषाणां उमानां मणीनां भङ्गायाः भवनं क्षेत्रं॥ माष्यं माषीणं उम्यं औमीणं २ अणव्यं॥ आणवीनं २ भङ्ग्यं भाङ्गीनं २ तिलादिभवनस्य प्रत्येकं द्वयं द्वयं २

३९

उपग्रहः प्रमानं बंधो प्रयोगेऽनुकूलने १
जीवः आणिनि वृत्तौ च वक्तभेदे वृहस्पतौ कारो वधे निश्चये च बलौ पत्ने खावपि कारं तु मा रथौ ले च प्रमानं लिपांदूत्या प्रसेवके १
जीवाजीवं तिकामौर्वी वचा सिंजितमू जीर्यति त्र१ बंधनं बंधन गरे हेमकारिकयो रपि १
मिथुन स्त्री तु जीवितेर

बंधते १ — प्रग्रहो बंधो बंदिग्रहनाम कारास्याद्वंधनालये प्राणानाम पुंसि भून्न्यसवः प्राणाश्चैवं

देजीवनस्य २ — जीवोसुधारणं आयुर्नाम आयुर्जीवितकालो ना १९ जीवातुर्जीवनौषधं ॥ इति

अर्थलाभि वैश्य पोः २ — क्षत्रियवर्गः ॥ वैश्यनाम ऊरव्या ऊरुजा अर्या वैश्या भूमिस्पृशो विशः आजीवनाम

म आजीवो जीविका वार्त्ता ८० वृत्तिर्वर्त्तनजीवने आजीविकाविशेषनाम स्त्रियां

कृषिः पाशुपाल्यं वाणिज्यं चेति वृत्तयः सेवावृत्तिनाम सेवाश्ववृत्तिः कृषिनाम अनृ

तं ८१ कणादिनाम शिलानाम उंछशिले ऋतं याचितनाम याचितायाचितनाम द्वेयाचितायाचितयोः

यथासंख्यं मृतामृते वाणिज्यनाम सत्यानृतं वणिग्भावः ८२ उधारनाम स्यादृणं

पर्युदञ्चनं उद्धारो व्याजनाम अर्थप्रयोगस्तु कुसीदं वृद्धिजीविका याञ्चायाशनाम यां

पोरपि कुर्चशीर्ष [illegible] जीवकः ४
वर्तनो वामने [illegible] जीवने ५
उद्धारः [illegible] रोगे १
कुसीदं [illegible] जीविकानाम १

40